

Hyvän oppilaan syndrooma

Narratiivinen analyysi rikkaan hahmosta Luukkaan
evankeliumin jakeissa 18:18–30 ja 19:1–10

Itä-Suomen yliopisto

Filosofinen tiedekunta

Teologian osasto

Eksegetiikka

Pro gradu -tutkielma

Timo Dahlbacka

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Teologian osasto		
Tekijät – Author Timo Eemeli Dahlbacka				
Työn nimi – Title Hyvän oppilaan syndrooma: Narratiivinen analyysi rikkaan hahmosta Luukkaan evankeliumin jakeissa 18:18–30 ja 19:1–10				
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages	
Eksegetiikka	Pro gradu - tutkielma	X	2.4.2019	56
	Sivuainetutkielma			
	Kandidaatin tutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			
Tiivistelmä – Abstract Tässä pro gradu -tutkielmassani tarkastelen Luukkaan evankeliumin jakeita 18:18–30 ja 19:1–10 kerronnan näkökulmasta. Jakeet Luuk. 18:18–30 kertovat Jeesuksen ja rikkaan hallitusmiehen kohtaamisesta. Jakeet Luuk. 19:1–10 taas koostuvat Jeesuksen ja Sakkeus- nimisen rikkaan tullimiesten päällikön kohtaamisesta. Tutkin perikoopeja rinnakkain. Kyseisiä perikoopeja on tutkittu paljon, mutta tällaista kerronnan tutkimusta, jossa perikoopeit olisi asetettu rinnakkain, ei ole aiemmin toteutettu. Tämä asetelma antaa mielekkään lähtökohdan tutkimukselle. Käytän tutkielmassani metodina narraatiokritiikkiä. Hyödynnän Boothin–Chatmanin kommunikaatiomallia, jossa kertomus nähdään kommunikaationa sisäistekijältä sisäislukijalle. Sisäistekijä on tutkimuksen tarpeisiin luotu termi, joka vastaa sitä kuvaa kirjoittajasta, jonka teksti itselleen edellyttää. Sisäislukija on myös tutkimuksen tarpeeseen luotu termi, joka vastaa sitä lukijaa, jonka teksti itselleen edellyttää. Lisäksi tarkastelen kertomuksen juonta, henkilöhahmoja, kertojia ja näyttämöä. Näitä kerronnan elementtejä tarkastelemalla pyrin hahmottamaan, millaisia motiiveja teksteihin kätkeytyy. Tämän narraatiokriittisen tutkielmani pääosassa on tutkittavien perikoooppien kahden rikkaan miehen suhde Jeesukseen ja pelastukseen. Tästä näkökulmasta pyrin hahmottamaan tekstien tähtäyspisteet. Lisäksi otan kantaa siihen, kuinka hyvin tekstit onnistuvat välittämään viestiä. Hallitusmiehen suhde Jeesukseen ja toisaalta myös pelastukseen vaikuttaa huonolta. Syitä siihen, että Jeesus suhtautuu hallitusmieheen nuivasti, voidaan nähdä useita. Ensiksi hän edustaa juutalaista eliittiä, jonka Luukkaan evankeliumi esittää useimmiten Jeesuksen vastustajina. Toiseksi hän on rikas, ja näyttää kiintyneen omaisuuteensa. Jeesus korostaa hallitusmiehestä kertovassa perikooopissa sitä, kuinka vaikea rikkaan on päästä Jumalan valtakuntaan. Hän esittää sen mahdottomana, joskin täytyy huomauttaa, että hän sanoo pelastuksen olevan Jumalan työ. Kolmas, eikä suinkaan vähäteltävä syy liittyy hallitusmiehen asenteeseen ja lähestymistapaan. Hän lähestyy Jeesusta kuin hyvä oppilas opettajaansa. Hän myös sanoo pitäneensä käskyt jo nuoresta saakka. Hänen asenteensa omaisuuteen ei vaikuta olevan Jeesuksen mieleen. Sakkeuksen suhde Jeesukseen on päinvastainen. Jeesus osoittaa mitä suurinta hyväksyntää Sakkeusta kohtaan ja lupaa tälle pelastuksen. Tälle voidaan nähdä syiksi se, että Sakkeus ei suinkaan lähesty Jeesusta kuten hallitusmies, vaan hänelle riittäisi, että näkisi Jeesuksen. Lisäksi Sakkeus on yleisen mielipiteen mukaan syntinen mies. Kaiken kaikkiaan hänen asenteensa suhteessa itseensä ja Jeesukseen on huomattavasti nöyrempi kuin hallitusmiehellä. Rikkaiden miesten, Sakkeuksen ja hallitusmiehen, suhteet Jeesukseen ja toisaalta pelastukseen vaikuttavat olevan toistensa vastakohtat. Koska molemmat ovat rikkaita, ei omaisuuden sinänsä voida katsoa olevan Luukkaan evankeliumin Jeesuksen ajattelussa pelastuksen este. Hallitusmiehelle omaisuus on kuitenkin muodostunut mitä ilmeisimmin liian tärkeäksi. Toisaalta Sakkeuksen omaisuus ei näytä häiritsevän Jeesusta lainkaan, vaikka Sakkeus sanoo antavansa vain puolet omaisuudestaan köyhille, kun Jeesus antoi hallitusmiehelle vaatimuksen luopua koko omaisuudesta köyhien hyväksi. Perikoooppien tähtäyspisteet limittyvät toisiinsa. Perikoooppi hallitusmiehestä haastaa lukijaa pohtimaan suhdettaan omaisuuteen ja Jumalan valtakuntaan. Yhdessä perikoooppi alleviivaavat ajatusta siitä, että todellista uskoa löytyy sieltä, missä sitä ei olettaisi löytyvän. Ne myös pyrkivät korostamaan sitä, että pelastus on Jumalan työtä. Molemmat perikoooppi onnistuvat viestin välittämisessä lukijalle. Tähän onnistuneeseen kommunikaatioon vaikuttavat kummankin perikooopin omat kerronnalliset painotukset.				
Avainsanat – Keywords Luukas, narraatiokritiikki, kertomus, Sakkeus, hallitusmies, omaisuus, pelastus				

Tiedekunta – Faculty Philosophical faculty		Osasto – School School of theology		
Tekijät – Author Timo Eemeli Dahlbacka				
Työn nimi – Title Good pupil syndrome: Narrative analysis of the character of the rich man in Luke's Gospel verses 18:18–30 and 19:1–10.				
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages	
Biblical studies	Pro gradu - tutkielma	X	2.4.2019	56
	Sivuainetutkielma			
	Kandidaatin tutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			
Tiivistelmä – Abstract				
<p>In my pro gradu-thesis I have studied the verses 18:18–30 and 19:1–10 of Luke's Gospel with a narrative approach. Verses Lk. 18:18–30 contain the meeting of Jesus and the rich ruler. Verses 19:1–10 tell about the meeting of Jesus and the rich chief of customs officers named Zacchaeus. I will study these pericopes side by side.</p> <p>These pericopes have been widely studied, but a narrative study like this, where the pericopes are observed side by side has not been executed before. This layout gives a meaningful starting point for my study. The method for this study is narrative criticism. I capitalize on Booth's–Chatman's communication model, where the story is seen as a communication from the implied author to the implied reader. Implied author is a term created for the needs of studies, which corresponds to the picture of the implied author that the text implies to itself. Implied reader is also a term created for studies, which corresponds to that reader which the text requires to itself. I also study the plot, characters, the teller and the stage of the narration. By examining these narrative elements, I try to understand the motives of these pericopes. The relation that these two rich men have to Jesus and to the salvation is the main part of my study. From this point of view, I try to understand the aim of these texts. I also observe how well these texts transmit their message.</p> <p>The ruler's reaction to Jesus and salvation seems to be poor. There seems to be a few reasons behind Jesus's cold attitude towards the ruler. Firstly, the ruler represents the Judaic elite, which in Luke's Gospel is seen as Jesus's enemy. Secondly, he is rich and seems to be very fond of his fortune. Jesus emphasizes on the pericope of the ruler how hard it is for a rich man to get into the Kingdom of God. He presents it as impossible although, as we must point out, that He says salvation is the work of God. The third reason is the rulers' attitude and his way of approaching Jesus. He approaches Jesus like a good pupil approaches his teacher. He also claims to have held the commandments from his boyhood. His attitude towards his fortune seems to not be of Jesus's liking.</p> <p>The relation between Zacchaeus and Jesus is opposite of that. Jesus shows great approval towards Zacchaeus and promises him salvation. A reason for this might be that Zacchaeus does not approach Jesus like the ruler did. For Zacchaeus it would be enough just to see Jesus. Also, in the public opinion Zacchaeus is seen as a sinner. All in all, the attitude of Zacchaeus towards himself and Jesus is much humbler than that of the ruler.</p> <p>The relations towards Jesus and salvation of these rich men seem to contrast with each other. Because both of them are rich, we cannot see fortune as an obstacle to salvation in the thinking of Luke's Gospels Jesus. For the ruler his fortune has become too important. On the other hand, the fortune of Zacchaeus does not seem to disturb Jesus at all, even though Zacchaeus claims to give only half of his fortunes to the poor, whereas Jesus demanded that the ruler should give up all of his fortunes to the poor.</p> <p>The aims of these pericopes overlap each other. The rich ruler's pericope challenges the reader to consider their relation to their fortune and the Kingdom of God. Together the pericopes emphasize the idea of finding true faith in places where one least expects. The texts also emphasize that salvation is God's work. Both of these pericopes succeed in conveying the message to the reader. The way they succeed in this is due to their own unique narrative emphasis's.</p>				
Avainsanat – Keywords Luke, Narration criticism, Narration, Zacchaeus, Ruler, Fortune, Salvation				

SISÄLLYS

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimushistoria	7
1.2	Tutkimuksen metodi	9
1.2.1	Narraatiokriittinen eli kerronnallinen lähestymistapa.....	9
1.2.2	Boothin-Chatmanin malli	10
1.2.3	Kerronnan elementit.....	11
1.3	Tutkimuksen eteneminen	14
2	Perikooppi rikkaasta hallitusmiehestä Luuk 18:18–30	14
2.1	Jeesuksen ja hallitusmiehen keskustelu Jakeet 18–23	15
2.2	Jeesuksen opetus rikkauten vaaroista Jakeet 24–25	19
2.3	Ketkä voivat pelastua, jakeet 26–27	22
2.4	Keskustelu seuraajien palkasta, jakeet 28–30	23
2.5	Kertoja ja näyttämö	25
2.6	Johtopäätökset.....	26
3	Perikooppi Sakkeuksesta Luuk 19: 1–10	28
3.1	Tullimies puussa, jakeet 1–4	28
3.2	”Sakkeus tule heti alas puusta” jakeet 5–6.....	33
3.3	Kansan nurina ja Sakkeuksen puheenvuoro, jakeet 7–8	37
3.4	Keitä varten Jeesus on tullut? jakeet 9–10	42
3.5	Kertoja ja näyttämö	44
3.6	Johtopäätökset.....	45
4	Yhteenveto.....	47
5	Tekstit ja Käännökset	50
6	Lähteet, apuneuvot ja kirjallisuus	53

1 JOHDANTO

Luukkaan evankeliumin tekstit käsittelevät mielenkiintoisella tavalla omistamisen tematiikkaa. Monista Luukkaan evankeliumin kertomuksista välittyy negatiivinen suhtautuminen niin rahaan ja omistamiseen kuin myös rikkaisiin.¹ Myös omaisuudesta luopumiseen kehoitetaan painokkaasti:

*Tietäkää siis: yksikään teistä ei voi olla minun opetuslapseni, ellei hän luovu kaikesta, mitä hänellä on.*² Luuk 14:33

Kullan mahti on ollut arkipäivää myös Jeesuksen aikana, koskapa Jeesus sanoo:

*"Karttakaa tarkoin kaikenlaista ahneutta. Ei kukaan voi rakentaa elämänsä omaisuuden varaan, vaikka sitä olisi kuinka paljon tahansa."*³ Luuk 12:15

Mielenkiintoni tutkittavaan aiheeseen nousi tarkastellessani Luukkaan evankeliumin tekstejä. Siellä olevat kannanotot ajallista rikkautta vastaan saivat minut pohtimaan Luukkaan evankeliumin Jeesuksen suhdetta ja suhtautumista rahaan ja omistamiseen.

Pohtiessani kysymystä Luukkaasta ja omistamisen tematiikasta, heräsi mielenkiintoni etenkin kahta Luukkaan evankeliumin perikoooppia kohtaan. Nämä perikooopit ovat perikoooppi rikkaasta hallitusmiehestä Luuk. 18:18–30 ja perikoooppi Sakkeuksesta Luuk. 19:1-10. Ne näyttäisivät ilmentävän mielenkiintoisella tavalla Jeesuksen suhtautumista rikkaisiin. On kiinnostavaa tarkastella, onko suhtautuminen mutkatonta vai onko siinä nähtävissä ristiriitoja. Toisaalta on mielekästä tarkastella kysymystä myös rikkaan kannalta.

Molemmat perikooopit ovat kertomuksia, jotka sisältävät rikkaan miehen ja Jeesuksen kohtaamisen. Vastaavanlaista Jeesuksen ja rikkaan ihmisen kohtaamista ei ilmene muualla Luukkaan evankeliumissa, mikä oli tärkeää tutkimusalueen valinnan kannalta. Molemmissa kertomuksissa eli narratiiveissa käsitellään omistamista dialogissa. Perikoooppeja on mielekästä tarkastella kerronnan näkökulmasta koska ne ovat selkeästi narratiiveja. Näen myös tärkeäksi sen, etteivät perikooopit ole pelkästään Jeesuksen

¹ Esim. Luuk. 6:20–26; 12:13–34; 16:19–31;

² KR 1992

³ KR1992

opetusta vaan mahdollinen Evankeliumin opetus on osa Jeesuksen ja osapuolten käymää dialogia. Olennaista on myös se, etteivät perikooptit ole Jeesuksen esimerkkikertomuksia eli vertauksia. Tämä on tärkeää, sillä ajatukseni ei ole tarkastella tässä tutkimuksessa niinkään Jeesuksen vertauksia, vaan enemmänkin tapahtumia, joissa Jeesus on osallisena. On kuitenkin huomautettava, että ensimmäiseen tutkittavaan perikooppiin sisältyy Jeesuksen Kameli neulansilmästä- vertaus, joka on näin osa tutkimusaluetani.

Ensimmäinen tutkittava perikooppi on siis kertomus Jeesuksen ja rikkaan hallitusmiehen kohtaamisesta. Käytän tutkimuksessani siitä nimitystä *perikooppi rikkaasta hallitusmiehestä*. Vastaavasti kutsun sitä toisinaan yksinkertaisuuden vuoksi ensimmäiseksi tutkittavaksi perikoopiksi. Toinen perikooppi taas pitää sisällään kertomuksen Jeesuksen ja Sakkeuksen kohtaamisesta. Tästä perikoopista käytän nimitystä *perikooppi Sakkeuksesta*. Paikoitellen käytän siitä nimitystä toinen tutkittava perikooppi. Perikooppi Sakkeuksesta sijoittuu Luukkaan evankeliumissa lähes välittömästi perikooptin rikkaasta hallitusmiehestä perään.

Tutkimuksessani lähestyn tekstejä kerronnan näkökulmasta. Tutkin kysymystä rikkaan suhteesta Jeesukseen ja pelastukseen perikoopeissa. Tutkimuskysymykseni on: *Millainen on rikkaan suhde Jeesukseen ja toisaalta pelastukseen näissä perikoopeissa?* Tällaisesta kysymyksenasettelusta käsin tarkastelen myös tekstien tähtäyspistettä, eli sitä, mikä on tekstien viesti lukijalle. Otan myös kantaa siihen, kuinka hyvin tekstit onnistuvat välittämään tätä viestiä.

Luukkaan evankeliumin Jeesuksen opetukset on puettu usein vertauksen muotoon. Myös molemmat tutkittavat perikooptit ovat suhteessa vertaukseen. Ensimmäinen tutkittava perikooppi, eli perikooppi rikkaasta hallitusmiehestä rakentuu vahvasti kameli neulansilmästä -vertauksen ympärille. Perikooppi Sakkeuksesta taas on pohjustavana kertomuksena Jeesuksen vertaukselle, jossa puhutaan palvelijoille uskotuista rahoista. Rajaan tämän vertauksen tutkimukseni ulkopuolelle.

1.1 TUTKIMUSHISTORIA

Luukkaan evankeliumia on tutkittu viljalti. Pitäydyn tarkastelemaan tässä luvussa muutamia tutkimuksia. Fitzmyer⁴ on kiinnittänyt tutkimuksessaan huomiota muutamiin seikkoihin näiden perikooppien osalta. Ensimmäisen perikoopin osalta hän huomioi synoptisen vertailun ja on kiinnostunut kysymyksestä, mikä tekstissä on Luukkaan omasta lähdeaineistosta. Toisen perikoopin osalta Fitzmyer keskittyy erilaisten lukutapojen vaikutukseen suhteessa tekstin viestiin. Molempien perikooppien osalta hän tarkastelee tekstiä huomioiden alkukieliset ilmaukset. Hän pyrkii näkemään tekstissä isompia teologisia linjauksia ja viittaakin usein muihin Luukkaan kertomuksiin. Hänen lähestymistapansa ei ole suoranaisesti kerronnallinen, joten hänen tutkimuksensa vastaa hieman eri kysymyksiin kuin tämä tutkimus.

Marshall⁵ huomioi myös tutkimuksessaan sen, että ensimmäisen perikoopin kertomus sisältyy pienin variaatioin kaikkiin synoptisiin evankeliumeihin. Myös hän pitää tärkeänä sen erittelemistä, mikä on peräisin Luukkaan erityislähteestä ja mikä taas esiintyy myös esimerkiksi Markuksen evankeliumissa. Hän painottaa paljon kreikankielisten ilmaisujen tutkimista ja hän antaa paljon palstatilaa sanojen eri merkityksille ja vivahteille. Hänenkään tutkimuksellinen otteensa ei ole kerronnan näkökulmasta lähestyvä, vaan pikemminkin kielellisesti analysoiva.

Myös Bovon⁶ huomioi vahvasti ensimmäisen perikoopin esiintymisen myös muissa synoptisissa evankeliumeissa. Siispä hän luonnollisesti tarkastelee Luukkaan evankeliumin kirjoittajan painotuksia suhteessa Markuksen ja Matteuksen evankeliumeihin. Sakkeuksen kertomuksen osalta Bovon tarkastelee kertomuksen tapahtumia myös näyttämöllisesti, mikä voidaan katsoa osaksi narraation tutkimusta. Lisäksi hän kiinnittää huomiota tulkinnan historiaan. Hänenkään tutkimuksensa lähtökohdat eivät ole kerronnallista lähestymistapaa painottavia.

Kalervo Salo⁷ on tutkinut Luukkaan kaksoisteoksessa ilmenevää pelastuskäsitystä. Hänen tutkimuksensa pyrkii olemaan kokonaisesitys Luukkaan evankeliumin

⁴ Fitzmyer 1985, 1195–1210; 1218–1226.

⁵ Marshall 1998, 683–699.

⁶ Bovon 2013, 561–602.

⁷ Salo 2003.

välittämästä pelastuskäsityksestä eri kanteilta katsottuna. Se sivuaa myös tutkimusalueitani, mutta tarkastelee niitä vain pintapuolisesti omista kysymyksenasetteluistaan käsin.

Vielä täytyy ottaa huomioon ensimmäiseen perikooppiin sisältyvä kameli neulansilmästä-vertaus. Bailey⁸ on vertaustutkimuksessaan pyrkinyt hahmottamaan vertauksen ja samalla koko perikoopin sanomaa. Hän painottaa paljon Lähi-idän kulttuurin tuntemisen tärkeyttä ja pyrkii löytämään vertauksesta teologisen ydinkimpun tarkastelemalla vertauksen kirjallista rakennetta. Hänen lähestymistavassaan otetaan kerronnallisuus huomioon, mutta hän löytää teologiseksi ydinkimpuksi hieman enemmän viestejä kuin teksti itsessään edellyttää.

Lauri Thurén⁹ sivuaa myös tutkimuksessaan kameli neulansilmästä-vertausta. Hänen lähestymistapansa on kerronnallinen. Kerronnallisuuden lisäksi hän tarkastelee argumentaatiota. Hän pyrkii pitäytymään tekstissä, eli tarkastelemaan vertausten sanomaa ilman erilaisten tulkintojen painolastia. Hänen kiinnostuksensa on tekstin kerronnassa, eikä niinkään siinä, miten paljon nykytutkimuksella on antaa taustatietoa tekstistä. Myös mahdolliset allegoriset tulkinnat hän jättää huomiotta. Tekstin kirjoittaja ei hänen mukaansa voinut olettaa lukijansa tietävän kovinkaan paljoa tapahtumapaikan tilanteesta tai asioista. Kerronnan tarkastelun lisäksi Thurén käyttää Toulminin argumentaatioketjua havainnollistamaan vertausten sanomaa. Tämä ei kuitenkaan juurikaan selvennä kameli neulansilmästä-vertauksen viestiä, vaan päättelysääntöön täytyy ottaa elementtejä muista vertauksista, jotta se olisi mielekäs. Thurénin lähestymistavassa on paljon käyttökelpoista huomioitavaksi tässä tutkimuksessa.

Yllä mainittujen tutkimusten tarkoitus on ollut hahmottaa tekstien sanomaa. Minunkin tutkimukseni perimmäinen tarkoitus on pyrkiä kerronnallisuuden kautta hahmottamaan sitä viestiä, jota teksti itsessään edellyttää. Aivan kuten Thurénilla, on pyrkimykseni pitää itse teksti pääosassa ja antaa sen puhua, ilman liian pitkälle meneviä allegorisia tulkintoja. Se, että tutkimusalueeni koostuu kahdesta perikoopista on positiivinen asia. Parhaassa tapauksessa ne auttavat avaamaan toistensa motiiveja. Lähestymistapa, jossa huomion kohteena on kaksi kertomusta Jeesuksen ja rikkaan miehen kohtaamisesta ei ole erityisen

⁸ Bailey 1994. Kameli ja neulansilmä s. 254–273.

⁹ Thuren 2015.

tavallinen ja tutkimukseni antaakin uusia näkökulmia omistamisen ja pelastumisen teemoihin Luukkaan evankeliumissa.

1.2 TUTKIMUKSEN METODI

Lähestymistapani suhteessa tutkittaviin teksteihin on kerronnallinen. Tutkin narraatiokritiikin keinoin perikooppien kerrontaa. Käytän hyväkseni Boothin-Chatmanin mallia, jossa narraatio eli kertomus nähdään kommunikaationa. Tässä luvussa pyrin avaamaan tämän tutkimuksen metodia.

1.2.1 Narraatiokriittinen eli kerronnallinen lähestymistapa

Narraatiokriittinen¹⁰ lähestymistapa hyödyntää valikoiden samoja näkökulmia kuin yleinen kirjallisuustiede. Etenkin yleinen kertomuksen teoria eli narratologia liittyy kiinteästi narraatiokriittiseen raamatuntutkimukseen. Narraatiokriittinen lähestymistapa on eksegetiikan metodeista puhuttaessa jonkinlainen kirjallisuusteorian ja eksegetiikan yhteen sulauma. Narraatiokriittisessä tarkastelussa huomio on vastoin perinteisiä eksegeettisiä metodeja evankeliumin kertomuksissa itsessään valmiina kokonaisuutena. Kiinnostuksen kohde on siis valmis teksti, ei niinkään sen historia, synty tai redaktiohistoria.¹¹ Merenlahden¹² mukaan kerronnallisen tutkimuksen pääpaino on viimevuosina siirtynyt kirjoittajasta tekstin kautta lukijaan.

Koska kerronnallisessa lähestymistavassa itse tekstin tulee olla tärkeänä periaatteena, ei tutkija voi antaa esitietonsa kirjoittajasta tai kuviteltavissa olevasta yleisöstä hallita tutkimuksen tulkintaa. Esimerkiksi evankeliumissa esiintyvä Jeesus on itsenäinen kirjallinen hahmo eikä vain historiallinen henkilö tai julistava hahmo.¹³

¹⁰ Merenlahti käyttää käsitettä narratiivikritiikki, mutta pidän sitä vanhentuneena terminä. (Merenlahti 1997, 53.) Ks. esim. <http://www.helsinki.fi/teol/pro/emo/tarkastelutapoja/kirjallisuutena.html>

¹¹ Merenlahti 1997, 52.

¹² Merenlahti 2002, 77.

¹³ Thuren 2015, 14.

Ei ole täysin ongelmatonta tarkastella kahta erillistä perikooppiä aivan kuin toistensa jatkumona. Tässä tapauksessa tällainen tarkastelutapa kuitenkin auttaa ymmärtämään paremmin molempia perikoopeja ja antaa lisäarvoa tutkimukselle.

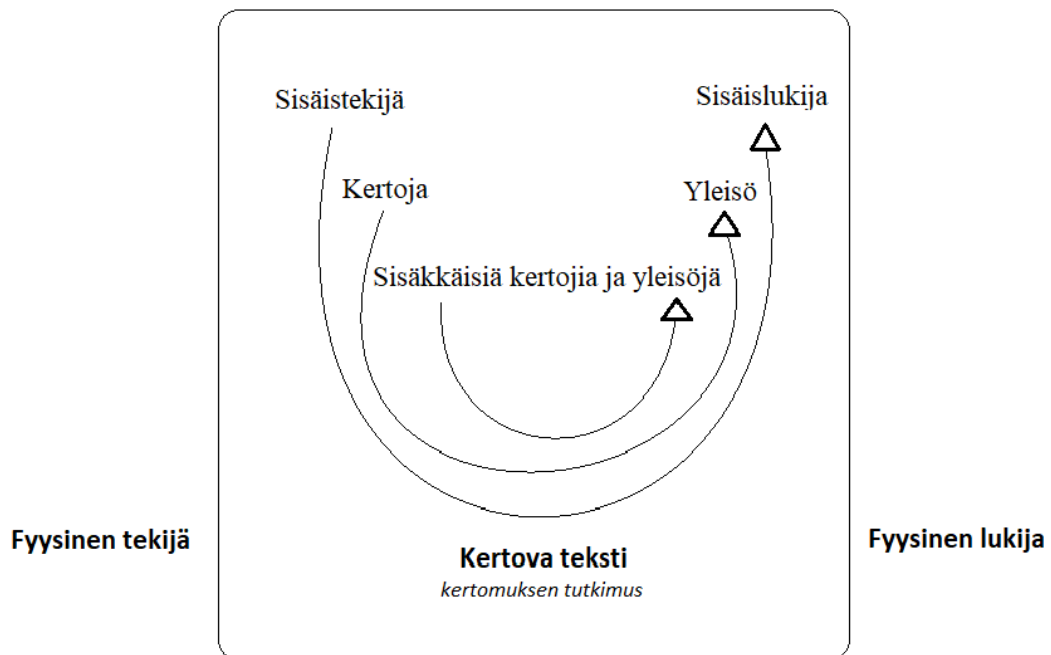
1.2.2 Boothin-Chatmanin malli

Koskelan ja Rojolan mukaan narratologian rantautuessa Suomeen, sai niin sanottu Boothin-Chatmanin malli suurimman jalansijan kerronnan tutkimuksessa. Heidän mukaansa mallia voi hyvällä syyllä pitää ranskalaisen strukturalismin kehittelemän version Anglo-amerikkalaisena muunnoksena. Boothin-Chatmanin kommunikaatiomallissa kommunikaatio tapahtuu sisäistekijän välityksellä sisäislukijalle¹⁴. Tekstin varsinaiset kirjoittaja ja lukija jätetään tässä mallissa vaille huomiota. Sisäistekijä on teoreettinen tekijä, joka on hahmotettavissa tekstistä, eli jonka teksti edellyttää itselleen. Tekstin viesti ja merkitys lepäävät tämän sisäistekijän harteilla. Kun aiemmat narratologiset mallit kiinnittivät päähuomion tapahtumiin, Boothin-Chatmanin malli ei ota tapahtumia juurikaan huomioon.¹⁵ Tutkimuksessani tapahtumilla on kuitenkin iso rooli. Tarkastelen kerronnan elementtien, lähinnä juonen ja henkilökuvauksen, avulla sitä, kuinka kommunikaatio tapahtuu. Esimerkiksi juonen tarkastelussa tapahtumat ovat keskeisellä sijalla. Boothin-Chatmanin kommunikaatiomallin tärkein anti tutkimukselleni on se näkökulma, että kertomus on kommunikaatiota sisäistekijältä sisäislukijalle. Tarkastelemme seuraavaksi mallia kuvaajan avulla.

¹⁴ Esim. Thuren 2015, 14. Sisäistekijästä voidaan käyttää myös nimitystä implisiittinen tekijä.

¹⁵ Koskela & Rojola 1997, 58–59.

Kertomus kommunikaationa: Boothin-Chatmanin malli

Kuva 1.¹⁶

1.2.3 Kerronnan elementit

Analysoidessani kerrontaa, pyrin erottamaan kerronnasta tiettyjä elementtejä, joita tarkastelemalla pyrin hahmottamaan tekstin motiivit, eli ne päämäärät, joihin tekstin avulla pyritään. Sisäistekijän ja sisäislukijan lisäksi tarkastelen neljää muuta kerronnan elementtiä. Näistä pääpaino on juonessa ja henkilökuvauksessa. Kertojaa ja näyttämöä tarkastelen kevyemmin.

Sisäistekijä on tässä mallissa kuvitteellinen tekijä, joka on luotu pelkästään tutkimuksen tarpeisiin. Termi vastaa teorian tarpeeseen. Sisäistekijää ei voi ajatella samaksi historialliseksi henkilöksi kuin tekstin kirjoittaja. Se vastaa pikemminkin sitä kuvaa, joka lukijalle syntyy kirjoittajasta. Voidaan myös ajatella sisäislukijan olevan kirjoittajan tekstin avulla välittämä tarkoituksellinen kuva itsestään. Myöskään sisäistekijän arvot

¹⁶ Alkuperäinen kuva: Merenlahti 1997, 54. Tämä kuva on itseni muotoilema.

eivät välttämättä ole täysin yhtenevät tekstin todellisen kirjoittajan kanssa. Myös **sisäislukija** on kuvitteellinen lukija. Tämäkin termi on luotu tämän kyseessä olevan teorian tarpeisiin. Sisäislukija on se enemmän tai vähemmän kuviteltavissa oleva lukija tai yleisö, jolle sisäistekijä on tekstinsä suunnannut. Kommunikaatiomallissa kommunikaatio tapahtuu sisäistekijältä sisäislukijalle.¹⁷ Sisäislukija ja -tekijä ovat samat molemmissa tutkittavissa perikoopeissa. Luukkaan evankeliumin kirjoittaja ei ole ajatellut kirjoittaessaan sisäistekijän tai sisäislukijan käsitettä, mutta hän on kohdistanut tekstinsä jollekin. Toisin sanoen hänellä on ollut mielessään jokin yleisö, joka tulisi lukemaan hänen tekstinsä. Mitä sisäistekijän käsitteeseen tulee, on kirjoittaja mitä ilmeisimmin pyrkinyt välittämään tekstissään optimaalisen kuvan itsestään. Ainakin hän pyrkii antamaan sellaisen kuvan, että tietää mistä puhuu, kuten jakeesta Luuk. 1:3 käy ilmi. Tutkimuksessani käytän pääsääntöisesti sisäislukijasta selkeyden vuoksi termiä kirjoittaja.

Luukkaan evankeliumin sisäislukija on Teofilus, jolle kirja on osoitettu¹⁸. Lisäksi sisäislukijaksi voidaan lukea se yleisö, jonka luettavaksi tai kuultavaksi teksti on ajateltu.¹⁹ Sisäislukija on siis se yleisö, johon Luukkaan evankeliumin kirjoittajan tekstissään luoma sisäistekijä pyrkii vaikuttamaan tekstin kautta. Käytän selkeyden vuoksi sisäislukijasta termiä lukija.

Toimiva narraatio tarvitsee **henkilöt** ja niiden kuvauksen. Henkilöillä voi olla eksaktit nimet kuten Johannes, tai leimallinen nimi, kuten samarialainen tai pappi. Henkilöä, jolla on vain leimallinen nimi, voidaan pitää jonkin ryhmän edustajana. Kertoja kuvaa heitä narratiivin dynamiikan vaatimalla tavalla. Esimerkiksi näyttelijä voi kävellä ontuen pitkä takki päällä. Toisaalta hahmoja voidaan kuvailla asenteen tai toiminnan kautta; joku rakastaa rahaa, toinen on epäluuloinen. Kertoja luonnehtii hahmoja riittävästi, jotta narratiivin tähtäyspiste saavutetaan.²⁰

Juoni johdattelee tarinaa eteenpäin ja punoo narraation toimivat osaset yhteen. Juoni ohjaa tarinaa tiettyyn suuntaan. Se on hahmotettavissa siten, että se on kerronnan elementtien summa.²¹ Juonessa voidaan ajatella olevan kysymys siitä, että kerronta on mahdollista hahmottaa ajallisena jatkumona. Se voidaan nähdä myös siten, että

¹⁷ Thuren 2015, 14.

¹⁸ Ks. Luuk. 1:1–4.

¹⁹ Thuren 2015, 15.

²⁰ Shillington 2007, 69.

²¹ Shillington 2007, 69.

tapahtumat etenevät narraatiossa tietyssä järjestyksessä. Toisaalta juonen voi nähdä myös sinä prosessina, jona tapahtumien kulku avautuu lukijan lukiessa tarinaa eteenpäin.²² Nämä näkökulmat ovat niin lähellä toisiaan, ettei ole tärkeää erottaa niitä tässä tutkimuksessa toisistaan. Juoni on henkilöhahmojen ohella tärkeimpiä kerronnan elementtejä tutkimukseni kannalta. Toiston välttämiseksi käsittelem tutkimuksessani henkilöitä ja juonta samoissa luvuissa rinnakkain. Ratkaisu on lukijaystävällisempi kuin vaihtoehtoinen tapa, jossa henkilöille ja juonelle olisi omat lukunsa. Tutkimukseni pääpaino on henkilöiden ja juonen analysoinnissa, vaikka muutkin elementit antavat tärkeää informaatiota.

Kertomus, eli narratiivi, vaatii **kertojan**. Tätä kertojaa ei tule sekoittaa evankeliumin kirjoittajaan, vaan kertoja on hänen luomansa. Kertoja johdattelee lukijaa eteenpäin kertomuksessa. Luukkaan evankeliumissa on löydettävissä useanlaisia kertojia. Ensiksi kertoja voi olla kaikkietävä kolmas persoona. Toinen kertojatyyppe on hän -muotoista kertojaa läheisempi minä -muotoinen kertoja. Minä -muotoista kertojaa voi luonnehtia ilmiantajaksi. Kolmas kertojatyyppe kertoo tapahtumista me-muodossa. Tällöin voi puhua kollektiivisesta kertojasta.²³ Molemmissa tutkittavissa perikoopeissa kertoja on yksikön kolmannessa persoonassa.

Edellä mainittujen elementtien lisäksi tarkastelen hieman tutkittavien perikoooppien **näyttämöä**. Kort²⁴ puhuu mieluummin laajemmin ilmapiiristä (atmosphere), koska hänen ajattelussaan se antaa laajemmin informaatiota tekstistä kuin pelkkä näyttämön (setting) tarkastelu. Tutkimuksessani tarkastelen kuitenkin näyttämöä ilmapiirin sijaan. Tämä johtuu enemmän perikoooppien ja tutkimukseni luoteesta kuin kummankaan termin paremmuudesta. Näyttämö terminä vastaa hyvin tutkimukseni tarpeita. Näyttämöllä tarkoitan yksinkertaisesti sitä näyttämöä, jolla perikooopin tapahtumat tekstissä esitetään.

²² Merenlahti 1997, 59.

²³ Shillington 2007, 68-69.

²⁴ Kort 1988, 17.

1.3 TUTKIMUKSEN ETENEMINEN

Pääluvuissa 2 ja 3 analysoin perikooppien kerrontaa. Tarkastelen ensin perikooppia rikkaasta hallitusmiehestä luvussa 2. Tämän jälkeen tutkin perikooppia Sakkeuksesta luvussa 3. Tutkiessani jälkimmäistä perikooppia, vertailen perikooppeja keskenään. Päälukujen 2 ja 3 lopussa on alaluvut johtopäätöksille. Tällöin pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini sen perikoopin osalta, kumpi on tarkastelun alla. Yhteenveto -luvussa pyrin kokoamaan yhteen koko tutkimukseni tulokset. Perikooppien tekstit ja käännökset olen sijoittanut tutkielmani loppuun. Niitä voi tarkastella luvussa viisi.

2 PERIKOOPPI RIKKAASTA HALLITUSMIEHESTÄ LUUK 18:18–30

Tässä luvussa analysoin kerrontaa perikoopissa rikkaasta hallitusmiehestä. Olen jakanut perikoopin neljään kohtaukseen. Näistä ensimmäinen käsittää jakeet 18–23. Näiden jakeiden pääosassa on Jeesuksen ja hallitusmiehen keskustelu. Toinen kohta, jakeet 24–25, koostuu Jeesuksen opetuksesta koskien rikkauden vaaroja. Kolmas kohta, jakeet 26–27, taas muodostuu yleisön kysymyksestä koskien pelastusta. Kohtausta pitää sisällään myös Jeesuksen vastauksen. Viimeinen kohta, jakeet 28–30, pitää sisällään Pietarin lyhyen puheenvuoron, jossa hän toteaa opetuslasten toimineen Jeesuksen edellyttämällä tavalla. Tämän lisäksi kohtauksessa Jeesus kertoo seuraajien palkasta. Käsittelen kutakin kohtausta omassa alaluvussaan. Jokaisen alaluvun alussa on kreikankielinen alkuteksti ja oma käänökseni. Tätä seuraa tutkimusosa. Jokaisen alaluvun viimeisessä kappaleessa tarkastelen vielä yhteenvedonomaaisesti, tutkimukseni kannalta oleellisimpia huomioita. Käsiteltyäni kaikkia kohtauksia, tarkastelen vielä kertojaa ja näyttämöä ennen johtopäätöksiä.

2.1 JEEСУKSEN JA HALLITUSMIEHEN KESKUSTELU JAKEET 18–23

18 Καὶ ἐπὴρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων λέγων· διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; 19 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. 20 τὰς ἐντολάς οἶδας· μὴ μοιχεύσης, μὴ φονεύσης, μὴ κλέψης, μὴ ψευδομαρτυρήσης, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα*. 21 ὁ δὲ εἶπεν· ταῦτα πάντα ἐφύλαξα ἐκ νεότητος. 22 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἔτι ἓν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν [τοῖς] οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. 23 ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος ἐγενήθη· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.

18 Ja eräs hallitusmies²⁵ kysyi häneltä sanoen: *Hyvä opettaja, mitä minun tulee tehdä periäkseni iankaikkisen elämän?* 19 Jeesus sanoi hänelle: *Miksi sanot minua hyväksi? Ei kukaan ole hyvä, paitsi yksi ja ainoa Jumala.* 20 *Käskyt sinä tiedät: älä tee aviorikosta, älä varasta, älä anna väärää todistusta, kunnioita isääsi ja äitiä.* 21 Ja hän sanoi: *nuoruudesta (saakka) olen noudattanut kaikkia näitä.* 22 Tämän kuullessaan Jeesus sanoi hänelle: *Vielä yksi sinulta puuttuu: myy ja anna köyhille kaikki mitä sinulla on –niin sinulla on aarre taivaissa– ja tule ja seuraa minua.* 23 Tämän kuullessaan hän tuli hyvin murheelliseksi, sillä hän oli erittäin rikas.

Kertomuksen päähenkilö on Jeesus. Perikoopissa Jeesus mainitaan nimeltä kolme kertaa ja lisäksi eräs hallitusmies kutsuu häntä nimellä hyvä opettaja. Jeesus on jo lukijalle tuttu, joten häntä ei tarvitse esitellä. Toinen päähenkilö on nimeltä mainitsematon hallitusmies. Lukijalle tämä viestii siitä, ettei hallitusmies ole erityisen merkittävä henkilö. Toisaalta, kuten luvussa 1.2.3 henkilöistä todettiin, voidaan hallitusmiestä pitää hallitusmiesten, siis juutalaisen eliitin edustajana. Narration kannalta ei ole merkitystä hänen henkilöllisyydellään, vaan merkityksellisempää on hänen statuksensa. Vaikka hallitusmies on nimeltä mainitsematon, on lukijan mitä ilmeisimmin tarkoitus samaistua

²⁵ Kr 1933/38:ssa sana ἄρχων on käännetty hallitusmieheksi, Biblia 1776:n tekstissä sana on käännetty suomen sanalla päämies. Liljeqvistin (2007) mukaan ἄρχων merkitsee ruhtinasta, hallitsijaa, viranomaista tai muuten johtavassa asemassa olevaa. Huuhanen (1976) sanoo sanan tarkoittavan tässä perikoopissa jotain juutalaisten viranomaista. Mies oli siis todennäköisimmin paikallisen- tai suuren neuvoston jäsen. Täten hieman vanhahtava hallitusmies on kuvaava käänнос.

juuri hallitusmieheen. Teksti tarjoaa nimittäin eniten samastumispintaa juuri tähän hahmoon. Vaikka hallitusmiestä ei mainita tämän ensimmäisen kohtauksen jälkeen, teksti antaa lukijan ymmärtää hänen olevan paikalla koko perikoon ajan, kuten tuonnempana tulen toteamaan.

Perikooppi alkaa siten, että tämä hallitusmies kysyy Jeesukselta mitä hänen tulee tehdä periäkseen iankaikkisen elämän. Hän kutsuu Jeesusta hyväksi opettajaksi. (Jae 18) Hallitusmies oli kaikesta päätellen vakavalla mielellä kysymässä autuudestaan. Mistään ei voi päätellä, että kyseessä olisi esimerkiksi yritys koetella Jeesusta, kuten esimerkiksi Luuk.10:25 kun eräs lainopettaja halusi laittaa Jeesuksen koetteelle ja esitti Jeesukselle tämän saman kysymyksen. Bovon²⁶ sanoo, ettei ollut niin tavatonta konsultoida Jeesusta aiheen tiimoilta. Siispä hallitusmies lähestyy nyt Jeesusta vilpittömin mielin polttavan kysymyksensä kanssa. Vaikka Luukkaan evankeliumissa hallitusmies edustaa Jeesusta vastustavaa juutalaista eliittiä, hän tulee ja aloittaa kysymyksensä kohteliaasti ”hyvä opettaja”. Lukijalle tilanne näyttäytyy siten, että hallitusmies lähestyy Jeesusta kuin opettajaansa. Hän ei puhuttele Jeesusta esimerkiksi Herraksi, mikä viestisi suurempaa kunnioitusta Jeesusta kohtaan.

Jeesus vastaa kysymyksellä (jae 19): ”miksi sanot minua hyväksi?” Ja jatkaa: yksin Jumala on hyvä. Bovonin²⁷ mukaan Jeesus kieltäytyy näin asiantuntijan roolista, koska asiantuntijoita oli riittävästi muutenkin. Fitzmyerin²⁸ mukaan taas on perusteltuja väitteitä sekä sen puolesta, että ”hyvä opettaja” oli tavallinen puhuttelutapa Palestiinan alueella opettajaa lähestyttäessä, että sitä vastaan. Oli syy mikä tahansa, ei Jeesuksen vastaus ole mitenkään myötäsukainen. Lukijalla tulee mieleen, että Jeesuksen ja hallitusmiehen välillä on kitkaa. Fitzmyer²⁹ sanookin, että Jeesus näyttää kiukustuvan, kun hallitusmies kutsuu häntä hyväksi. Tämä herättää lukijassa ihmetystä, kutsutaanhan Luukkaan evankeliumissa (Luuk.6:45) tavallisiakin ihmisiä hyväksi.³⁰ Keskustelun alku ei näytä lukijan silmissä kovin lupaavalta hallitusmiehen kannalta. HUUHTASEN³¹ mukaan on esitetty tulkintoja, että Jeesuksen ja hallitusmiehen vastakkainasettelu juontuu siitä, että hallitusmiesten sosiaalinen ryhmä esitetään usein Luukkaan evankeliumissa

²⁶ Bovon 2002, 566.

²⁷ Bovon 2002, 566–567.

²⁸ Fitzmyer 1985, 1198.

²⁹ Fitzmyer 1985, 1198.

³⁰ Salo 2003, 128.

³¹ HUUHTANEN 1976, 58–59.

Jeesuksen vastustajina. Joka tapauksessa on merkityksellistä, että perikoopissa Jeesusta lähestyvä mies on rikas hallitusmies. Lisäksi Jeesus vaikuttaa suhtautuvan jo lähtökohtaisen nuivasti rikkaaseen hallitusmieheen. Lukijan mieleen tulee kaksi syytä Jeesuksen asenteen taustalla. Ensiksi se, että hallitusmies edustaa juutalaista eliittiä, ja toiseksi hänen lähestymistapansa. On kuitenkin selvää, että teksti pyrkii esittämään Jeesuksen ja hallitusmiehen välisen suhteen kitkaisena.

Jakeessa 20 Jeesus jatkaa: ”käskyt sinä tiedät”. Hän siteeraa valikoiden dekalogia: ”älä varasta, älä tee aviorikosta, älä anna väärää todistusta ja kunnioita vanhempiasi”. Juutalaisuudessa ei epäröity muistuttaa laista. Se teki elämästä yksinkertaisempaa.³² Hallitusmies vastaa Jeesukselle: ”nuoruudesta saakka olen noudattanut kaikkia näitä” (jae 21). Lukija saattaa tässä kohdassa jo hengähtää. Lukija voi olettaa Jeesuksen asennoitumisen suhteessa hallitusmieheen pehmenevän, onhan hallitusmies hyvä juutalainen.

Merkille pantavaa hallitusmiehessä on statuksen lisäksi se, että hän sanoo pitäneensä käskyt jo nuoresta saakka. Lähestymistapa vaikuttaa siltä, kuin hyvä oppilas lähestyisi opettajaa. Rivien välistä on luettavissa oletus, että käskyjen pitämisestä tulisi edes pieni tunnustus opettajalta. Toisaalta HUUHTANEN³³ sanoo, ettei hallitusmiehen vastaus ollut erityisen yllättävä. Tuon ajan harras juutalainen pystyi hänen mukaansa sanomaan hyvällä omalla tunnolla ja rehellisesti noudattaneensa lakia. Jeesus ei myöskään näytä epäilevän hallitusmiehen sanoja. En näe mitään syytä kiistää HUUHTANEN argumentteja.

Kertomus kuitenkin jatkuu. Jeesus ei päästä hallitusmiestä helpolla. Odotettuja kehuja ei opettajalta tule. Nimittäin seuraavat Jeesuksen sanat virittävän juonen jännitteen huippuunsa. Jeesus sanoo (jae 22): ”*Vielä yksi sinulta puuttuu: myy ja anna köyhille kaikki mitä sinulla on –niin sinulla on aarre taivaissa– ja tule ja seuraa minua.*” Jeesuksen vastaus hallitusmiehelle yllättää lukijan, vaikka Jeesus on aiemminkin Luukkaan evankeliumissa kehottanut luopumaan omaisuudesta. Lukijalle Jeesuksen vaatimus näyttää kovalta.

Jakeessa 23 kerrotaan että hallitusmies tuli murheelliseksi kuultuaan Jeesuksen sanat. Tähän vaikutti se, että hän oli erittäin rikas. On merkityksellistä, että hallitusmiehen tunteita kuvataan, koska tunteiden esilletuominen on jokseenkin harvinaista raamatun

³² Bovon 2002, 567.

³³ HUUHTANEN 1976, 59.

henkilöistä puhuttaessa. Tunteiden kuvaaminen hallitusmiehen tapauksessa lisää kerronnan vaikuttavuutta. Lukija saa lisää samaistumis pintaa kertomukseen. Nuorukainen ei siis vastannut mitään, mutta muuttui murheellisen näköiseksi. Teksti ei kerro mitä hallitusmies teki tämän jälkeen. Perikoopissa ei mainita miestä enää sanallakaan. Jeesuksen kritiikki ei kohdistu hallitusmiehen persoonaan tai hänen harjoittamaansa muuhun toimintaan. Sen sijaan Jeesukselta saatavan hyväksynnän, ja pelastuksen, tiellä on hallitusmiehen omaisuus. Omaisuus on hallitusmiehelle niin tärkeä, että Jeesuksen vaatimus luopua siitä saa miehen murheelliseksi. Jeesuksen hyväksyvä suhtautuminen tähän rikkaaseen hallitusmieheen vaatisi siis sen, että mies luopuisi omaisuudestaan köyhien hyväksi. Näin Jeesus ainakin antaa ymmärtää.

Teksti ei ota kantaa siihen, noudattiko hallitusmies kaikesta huolimatta Jeesuksen neuvoa. Seikka jää avoimeksi. Huuhtasen³⁴ näkökulma on se, ettei hallitusmies seurannut Jeesuksen kehotusta. Näkökulmansa Huuhtanen perustelee sillä, että se olisi linjassa Luukkaan evankeliumin muiden kohtien kanssa, joissa käytetään sanaa ἄρχων tai πλούσιος. Nimittäin hallitusmiehet esiintyvän usein kielteisessä valossa evankeliumissa. Myöskin se, että rikkaat esitetään usein ahneina ja tämänpuoleiseen kiintyneinä ja itsekkäinä vaikuttanee Huuhtasen kantaan. Lopulta emme kuitenkaan voi sanoa varmaksi, mikä on Hallitusmiehen kohtalo. Teksti ei anna tähän kysymykseen vastausta. Teksti jättää myös sen mahdollisuuden, että hallitusmies jäi paikalleen ja kuuli keskustelun jatkon. Teksti jopa edellyttää sitä. Palaan tähän tuonnempana.

Merkittävä huomio on, että lukijan on mitä ilmeisimmin tarkoitus samaistua hallitusmieheen. Tämä siitä huolimatta, että Jeesus mainitaan koko perikoopissa useasti nimeltä, kun taas hallitusmies on nimeltä mainitsematon hallitusmies. Hallitusmiestä voidaan pitää ryhmänsä edustajana, jonkinlaisena hallitusmiehen tyyppiesimerkkinä. Toinen merkittävä huomio tutkimustani ajatellen on, että Jeesuksen ja hallitusmiehen suhde vaikuttaa kitkaiselta heti keskustelun alusta saakka. Kun hallitusmies lähestyy Jeesusta kohteliaasti, kutsumalla häntä hyväksi opettajaksi, kysyy Jeesus ”miksi kutsut minua hyväksi?”. Hän jatkaa vielä sanomalla, että vain Jumala on hyvä. Syyksi Jeesuksen nuivaan asenteeseen voidaan ajatella se, että häntä lähestynyt mies on hallitusmies ja rikas. Luukkaan evankeliumissa hallitusmiehen edustama Juutalainen eliitti näyttäytyy usein huonossa valossa eikä rikkaitakaan juuri kehuta. Lisäksi hallitusmies lähestyy

³⁴ Huuhtanen 1976, 64.

Jeesusta kuin opettajaansa, ei niin kuin Herra. Kolmas merkittävä seikka liittyy hallitusmiehen hurskauteen. Hän lähestyy Jeesusta kuin hyvä oppilas opettajaa ja sanoo pitäneensä käskyt jo nuoruudesta. Tästä huolimatta tai ehkä juuri siitä syystä Jeesus vastaa hallitusmiehen kysymykseen kovalla vaatimuksella. Hallitusmiehen tulisi luopua koko omaisuudestaan köyhien hyväksi, jotta pelastus olisi hänelle mahdollinen. Vaatimus on kova, etenkin kun verrataan sitä Sakkeuksen tapaukseen toisessa tutkittavassa perikoopissa. Kertomuksen vaikuttavuuden kannalta on merkittävää, että kertoja kuvaa hallitusmiehen tulleen murheelliseksi. Tämä antaa lukijalle samaistumis pintaa kertomukseen. Kohtauksesta nousee kysymys hallitusmiehen toiminnasta keskustelun jälkeen. Tekstistä ei käy ilmi, että mies olisi poistunut paikalta. Teksti ei myöskään kerro päättikö hallitusmies sittenkin lopulta seurata Jeesusta.

2.2 Jeesuksen opetus rikkauden vaaroista Jakeet 24–25

24 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς [περίλυπον γινόμενον] εἶπεν· πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσπορεύονται· 25 εὐκοπώτερον γὰρ ἐστὶν κάμηλον διὰ τρήματος βελόνης εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

24 Nähdessään hänen [tulleen murheelliseksi]³⁵ Jeesus sanoi: *Kuinka vaikea on rikkaiden, joilla on omaisuutta, tulla sisään Jumalan valtakuntaan.* 25 *Helpompi on kamelin mennä neulansilmästä kuin rikkaan tulla sisään Jumalan valtakuntaan.*

Kertomus jatkuu. (Jae 24) Kun Jeesus näkee hallitusmiehen tulleen murheelliseksi, hän puhkeaa opettamaan: ”*Kuinka vaikea on rikkaiden... päästä Jumalan valtakuntaan!*” Tämä Jeesuksen retorinen kysymys voidaan katsoa olevan huudahdus, sillä se alkaa sanalla πῶς³⁶. Jakeessa 25 Jeesus jatkaa puhettaan esittämällä vertauksen: ”*Helpompi on kamelin mennä neulansilmästä kuin rikkaan tulla sisään Jumalan valtakuntaan.*” Jakeen 25 voidaan katsoa olevan kertomuksen huippukohta, johon tiivistyy koko perikoopin aiempien jakeiden jännite. Jeesuksen esittämä vertaus on suorastaan kadotustuomio

³⁵ Hakasulkeissa olevat sanat puuttuvat joistain arvovaltaisista käsikirjoituksista. Tämä asettaa kyseenalaiseksi kyseessä olevien sanojen autenttisuuden. Sanojen puuttuminen ei kuitenkaan juurikaan vaikuta narraation kulkuun, onhan edellisessä jakeessa joka tapauksessa maininta hallitusmiehen murheelliseksi tulemisesta. Tutkimuksessani pidän hakasulkeissa olevat sanat mukana kertomuksessa.

³⁶ Liljeqvist 2007, 313. Sanalla voidaan aloittaa huudahdus.

rikkaille: koska kamelin on sula mahdottomuus mennä neulansilmän läpi, on rikkaan siis mahdotonta päästä Jumalan valtakuntaan.

Perikoopin Jeesus ei tyytynyt sanomaan, että rikkaan on mahdoton päästä Jumalan valtakuntaan, vaan hän käyttää värikkäämpää kieltä ja kertoo sen vertauksen avulla. Lukijalle on ilmiselvää, ettei kameli mahdu millään läpi pienimmästä mahdollisesta kuviteltavissa olevasta reiästä. Paikalla olijoille kameli oli tuttu eläin.³⁷ Kyseessä on siis selkeä paradoksi, joten vertaukseen ei jää tulkinnan varaa. Lukijassa herää epätoivo rikkaiden puolesta. Herää myös kysymys: Olenko minä rikas? Kuulunko minä rikkaisiin, joilla ei ole pääsyä Jumalan valtakuntaan? Tai toisaalta Jeesuksen sanat voivat herättää lukijan pohtimaan, onko minulla jotain, josta en missään nimessä luopuisi edes Jumalan valtakunnan tähden. Jae 25 on hyvin efektiivinen, ja sen viesti menee hyvin perille. Lukijalle piirtyy kuva siitä, että Jeesuksen negatiivinen suhtautuminen ei kohdistu pelkästään hallitusmieheen, vaan rikkaiden ylipäänsä on mahdoton päästä Jumalan valtakuntaan.

Katsokaamme tilannetta myös rikkaan hallitusmiehen kannalta. Koska perikoopissa ei mainita hänen poistuneen paikalta, lukija olettaa hänen olevan yhä paikalla kuulemassa jakeiden 24 ja 25 Jeesuksen sanat.³⁸ Mikäli hän päättää pysyä rikkaana, ei Jumalan valtakunnan ovi aukea. Hänellä vaikuttaisi olevan kaksi vaihtoehtoa, joko rikkaus ja pelastuksen ulkopuolelle jääminen tai köyhyys ja pelastus. Tutkimukseni kannalta on merkityksellistä, että Jeesus korostaa sitä, että rikkaiden on mahdotonta pelastua. Omaisuus on näiden Jeesuksen sanojen mukaan pelastumisen este. Lukijalle hallitusmiehen mahdollinen läsnäolo lisää Jeesuksen sanojen vaikuttavuutta.

Jakeessa 25 olevan vertauksen tapainen kärjistäminen ei ollut tavatonta rabbiinisessa opetuksessa. Se ei siis ollut Jeesuksen yleisölle erityisen tavatonta kuultavaa. Rabbiinisessa kirjallisuudessa on esiintynyt esimerkiksi paralleeli elefantista, joka menee neulansilmän läpi.³⁹ Fitzmyer⁴⁰ toteaa kamelin olleen Palestiinan alueen suurin eläin ja neulansilmän pienin mahdollinen reikä. Tässä vertauksessa Jeesus puhuu kamelistä elefantin sijaan, koska se on alueen ihmisille tuttu eläin. Mahdoton yhtälö oli puettu Jeesuksen yleisölle hyvin konkreettiseen muotoon.

³⁷ Salo 2003, 128.

³⁸ Esim. HUUHTANEN 1976, 65.

³⁹ HUUHTANEN 1976, 71 ja 73.

⁴⁰ FITZMYER 1985, 1203.

Luukkaan evankeliumissa Jeesus esittää usein liioittelevia vertauksia. Tällöin puhutaan hyperbolasta. Se on tehokeino, jolla pyritään vaikuttamaan lukijan tunteisiin.⁴¹ Kameli neulansilmästä-vertaus on mitä selkeintä liioittelua. Lukijassa herää kysymys siitä, haluaako Luukkaan evankeliumin Jeesus liioitella myös rikkaan huonoja pelastumisen mahdollisuuksia vain herättääkseen reaktioita yleisössään, siis hallitusmiehessä, muissa paikallaolijoissa ja lopulta evankeliumin lukijoissa. Perusteluna tällaiselle ajatuksenkululle on hyperbolan käyttämisen yleisyys Luukkaan Jeesuksen vertauksissa. Thuren⁴² sanoo useimpien Luukkaan Jeesuksen pidemmistä vertauksista käyttävän hyperbolaa tehokeinona. Kun otamme huomioon, että rabbiinisessa opetuksessa kärjistäminen oli tavallista, ei näytä kaukaa haetulta väittää, että kameli neulansilmästä-vertaus on perikoopin kontekstissa pikemminkin tarkoitushakuinen kärjistyksen, kuin ehdoton oppi koskien rikkaiden pelastumista. Sanoohan Jeesus jakeessa 27 Jumalalle olevan kaikki mahdollista. Kärjistyksen tarkoituksena on ravistella lukijaa ajattelemaan omaa suhdettaan Jumalan valtakuntaan. Lukija herätellään pohtimaan, mikä hänelle on niin tärkeää, ettei siitä voisi luopua edes Jumalan valtakunnan takia. Hallitusmiehellä se oli suuri omaisuus.

Tutkimukseni kannalta merkityksellisiä huomioita tässä alaluvussa on erityisesti se, että Jeesuksen kameli neulansilmästä -vertaus on selkeä paradoksi. Sen viesti on yksiselitteisesti se, että rikkaan on mahdoton päästä Jumalan valtakuntaan. Tämä on kovaa tekstiä hallitusmiehelle, jonka lukija olettaa olevan vielä kuulemassa. Huomionarvoista on myös se, että jae 25 on lukijan kannalta hyvin efektiivinen. Lukijassa herää huoli, jos ei omasta, niin ainakin rikkaiden kohtalosta. Rikkaan suhde Jeesukseen ja pelastukseen näyttää huonolta. Pelastuksen esteenä vaikuttaisi olevan omaisuus. Toisaalta kun otamme huomioon sekä rabbiinisessa opetuksessa että Luukkaan evankeliumin Jeesuksen vertauksissa esiintyvän liioittelun eli hyperbolan, voimme ajatella vertauksen olevan kärjistyksen, jolla on tarkoitus vaikuttaa lukijan tunteisiin. Tällöin on tarkoitus herättää lukijaa ajattelemaan suhdettaan toisaalta omaisuuteen ja toisaalta taas Jumalan valtakuntaan.

⁴¹ Thuren 2015, 218–219.

⁴² Thuren 2015, 219.

2.3 KETKÄ VOIVAT PELASTUA, JAKEET 26–27

26 εἶπαν δὲ οἱ ἀκούσαντες· καὶ τίς δύναται σωθῆναι; 27 ὁ δὲ εἶπεν· τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐστίν.

26 Ne, jotka kuulivat, sanoivat: *Kuka sitten voi pelastua?*²⁷ Hän sanoi: *Mikä on mahdotonta ihmisille, on mahdollista Jumalalle.*

Jakeessa 26 kertomus jatkuu siten että ne, jotka kuulivat, siis yleisö, kysyy ”kreikkalaisen draaman kuoron tapaan”⁴³: ”Kuka sitten voi pelastua?” Jakeen 25 sanat ovat siis selvästi tehneet heihin vaikutuksen. Herää kysymys, kuka voi pelastua? Tai kärjistäen: Voiko yleensä kukaan pelastua?

Teksti ei kerro yleisöstä mitään. Kertomus edellyttää sen olevan paikalla koko perikoopin ajan. Se odottaa vuoroaan, lausuu kysymyksensä eikä sillä ole enää repliikkejä perikoopin neljässä viimeisessä jakeessa. Yleisöllä on kuitenkin oma tärkeä roolinsa kertomuksen kulussa. Lukija tietää yleisön olevan kuuntelemassa tarkkaavaisena keskustelua. Jakeessa 26 se sanoittaa jakeiden 24 ja 25 Jeesuksen sanoista nousevaa hämmennystä, jopa hätää. Lisäksi yleisö toimii todistajana tapahtumille. Kertomus on uskottavampi, kun paikalla on ollut todistajia.

Jakeessa 27 Jeesus vastaa: ”*Mahdoton ihmisille on mahdollinen Jumalalle*”. Tämä Jeesuksen vastaus muuttaa koko asetelman. Kuten Fitzmyer⁴⁴ sanoo, on pelastus sittenkin täysin Jumalasta kiinni. Jumala voi halutessaan pelastaa niin rikkaan kuin köyhänkin. Jakeen 27 sanomasta voi päätellä, ettei pelastus olekaan riippuvainen omaisuuden määrästä. Lukijalle jakeen 27 viesti näyttäytyy ristiriitaiselta jakeiden 24 ja 25 sanoman kanssa

Mitä tämä jae merkitsee hallitusmiehen näkökulmasta? Hän on tähän saakka kuunnellut keskustelua Jeesuksen tuomitsevat sanat mielessään. Nyt kuitenkin Jeesuksen sanoo, että pelastus on Jumalan työ: hän voi tehdä mahdottoman, eli pelastaa myös rikkaan. On kuitenkin ristiriitaista, että Jeesus sanoi ensin kovaan ja selkeään sävyyn, ettei rikkaalla

⁴³ Salo 2003, 128.

⁴⁴ Fitzmyer 1985, 1203.

ole sijaa Jumalan valtakunnassa, mutta seuraavassa puheenvuorossaan eliminoi tämän väittämän. Niin lukija kuin tekstin hallitusmieskin ovat hämmentyneitä tästä käänteestä.

Jakeessa 26 on olennaista se, että paikalla on yleisöä. Yleisö toimii kertomuksessa todistajana ja näin kertomus näyttäytyy lukijalle uskottavampana. Lisäksi yleisö pukee sanoiksi lukijan mieleen nousseen kysymyksen: kuka voi pelastua? Tutkimukseni kannalta jae 27 on kokonaisuudessaan hyvin merkityksellinen. Vaikka Jeesus on aiemmin tuominnut rikkaat hyvin jyrkkään sävyyn pelastuksen ulkopuolelle, antaa hän nyt toivoa myös rikkaille. Tämän kohtauksen sanoma on jakeen 27 ansiosta se, ettei olekaan niin yksiselitteistä, että rikkaat olisivat pelastuksen ulkopuolella. Yhteenvedon omaisesti voi todeta, että perikoopissa Jeesus rajaa rikkaat ensin selvin sanoin pelastuksen ulkopuolelle. Tämän jälkeen hän kuitenkin toteaa, että Jumalalle kaikki on mahdollista. Hän siis voi halutessaan pelastaa myös rikkaan. Hallitusmiehen ja Jeesuksen suhteeseen nämä Jeesuksen sanat vaikuttavat vastakohta-asettelua lieventävästi. Jeesus antaa pientä toivoa myös rikkaalle. Herää kysymys, onko rikkaus sittenkään ehdoton este pelastumiselle. Teksti pyrkii viestimään lukijalle, että vaikka Jeesuksen ja hallitusmiehen suhde vaikuttaa kitkaiselta ja Jeesus sanoo hyvin selvin sanoin, ettei rikkaan ole mahdollista päästä Jumalan valtakuntaan, on pelastus lopulta Jumalan käsissä. Näin ollen ihminen voi pelastua huolimatta siitä, että on rikas tai jopa rikas hallitusmies.

2.4 KESKUSTELU SEURAAJIEN PALKASTA, JAKEET 28–30

28 Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφέντες τὰ ἴδια ἠκολουθήσαμεν σοι. 29 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ γυναῖκα ἢ ἀδελφοὺς ἢ γονεῖς ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, 30 ὃς οὐχὶ μὴ [ἀπο]λάβῃ πολλαπλασίου ἀνὰ τὸ καιρῷ τούτῳ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζῶναι αἰώνιον.

28 Pietari sanoi: *Katso, me seurasimme sinua jätettyämme meidän omamme.* 29 Hän sanoi heille: *Totisesti sanon teille, ettei ole ketään, joka on jättänyt talonsa tai vaimonsa tai sisaruksensa tai vanhempansa tai lapsensa Jumalan valtakunnan tähden,* 30 *ja joka ei saa moninkertaisesti takaisin (niitä jo) tässä ajassa ja tulevassa ajassa iankaikkista elämää.*

Jakeessa 28 perikoopin kolmas nimeltä mainittu henkilö, Pietari, puuttuu puheeseen. Hän sanoo Jeesukselle: Katso, me jätimme kaiken ja seurasimme sinua. HUUHTASEN⁴⁵ mukaan kontrasti hallitusmieheen on tarkoituksellinen. Hallitusmies ei, ainakaan ilman murhetta, pystynyt luopumaan omaisuudestaan, kun taas opetuslapset olivat luopuneet kaikesta.

Pietari on perikoopissa puhemiehen roolissa.⁴⁶ Hän on muuten hiljaa, mutta jakeessa 28 hän aivan kuin sanoittaa opetuslasten huulilla olevan ajatuksen ” *Katso, me seurasimme sinua jätettyämme meidän omamme*”. Sen voi ymmärtää myös kysymykseksi: Entä me? Kai me pelastumme, kun luovuimme kaikesta? Se on myös luonteva siirtymä Jeesuksen opetukseen perikoopin kahdessa viimeisessä jakeessa.

Perikooppi päättyy Jeesuksen kahden jakeen mittaiseen puheenvuoroon. (jakeet 29 ja 30) ” *Totisesti sanon teille, ettei ole ketään joka jätti talon tai vaimon tai sisarukset tai vanhemmat tai lapset Jumalan valtakunnan tähden, joka ei saa moninkertaisesti takaisin (niitä jo) tässä ajassa ja tulevassa ajassa iankaikkista elämää.*” Jeesus viittaa aiempiin sanoihinsa (jakeet 22,24–25). Lisäksi jakeet 29 ja 30 viittaavat hallitusmiehen kysymykseen pelastumisesta jakeessa 18. Jakeissa 29 ja 30 Jeesus antaa lupauksen siitä, että luopuminen on kannattavaa. Jeesus siis vastaa Pietarin kysymykseen: Kyllä, te voitte pelastua. Eikä siinä kaikki: jos olette luopuneet talosta tai perheenjäsenistä, saatte ne moninkertaisena takaisin. Seuraajien palkka on siis mitä parhain.

Jakeet 29–30 eivät ilmennä askeesin ihannetta luopumisen päämääränä, vaan pikemminkin luopumisesta seuraa Jeesuksen sanojen mukaan enemmän ajallista hyvää kuin lähtötilanteessa.⁴⁷ Lukijan näkökulmasta Jeesuksen tarjous kuulostaa houkuttelevalta. Teksti pyrkii näiltä osin viestimään lukijalle, että on ihanteellista luopua omastaan Jumalan valtakunnan tähden. Liittyhän siihen jakeen 30 lupaus.

Tässä alaluvussa olen tehnyt seuraavanlaisia huomioita: Jakeet 29 ja 30 ilmentävät Luukkaan Jeesuksen suhdetta omaisuuteen siten, että niissä Jeesus kannustaa luopumaan omaisuudesta. Luopumiseen liittyy lupaus siitä, että kaiken saa takaisin moninkertaisesti. Tästä voi ajatella, että päämääränä ei niinkään ole askeesi, koska luopuja saa enemmän kuin hänellä on lähtötilanteessa. Ajallisen hyvän lisäksi luopuja saa iankaikkisen elämän. Kokonaisuutena perikoopin kertomuksesta nousee kolme isoa ajatusta, jotka herättävät

⁴⁵ HUUHTANEN 1976, 78.

⁴⁶ FITZMYER 1985, 1203.

⁴⁷ HUUHTANEN 1976, 82.

monenlaisia ajatuksia lukijassa. Ensimmäinen on Jeesuksen opetus siitä, että rikkaiden on mahdoton päästä taivaaseen. Toiseksi, Jumalalle on kaikki mahdollista, siispä rikaskin voi pelastua. Ja kolmanneksi, ne, jotka luopuvat jostain Jumalan valtakunnan tähden, saavat sen moninkertaisesti takaisin. Eikä siinä kaikki, he saavat tulevassa ajassa iankaikkisen elämän. Perikoopissa Jeesuksen suhtautuminen hallitusmieheen on aluksi negatiivisesti sävyttynyt, mutta jakeessa 27 Jeesus antaa toivoa myös rikkaille. Hän sanoo, että lopulta pelastus on Jumalan käsissä ja hän voi pelastaa kenet tahtoo. Tämä vähentää hieman Jeesuksen ja hallitusmiehen välistä kitkaa.

2.5 KERTOJA JA NÄYTTÄMÖ

Perikoopin kertoja on alusta loppuun saakka yksikön kolmannessa persoonassa. Voimme ajatella kertojan olevan kaikkیتietävä, koska hän tietää esimerkiksi sen, että Jeesus näkee hallitusmiehen tulleen murheelliseksi. Kertoja kuvailee hyvin vähän tapahtumia ja perikooppi muodostuukin suurimmaksi osaksi dialogista Jeesuksen ja eri osapuolten välillä. Kerronta on verrattain niukkaa.

Perikoopissa ei kuvailla näyttämöä lainkaan. Perikooppiä edeltävistä tai sitä seuraavista jakeista ei voida päätellä paikkaa, johon tapahtumat sijoittuvat. Kuten olen aiemmin maininnut, voidaan perikooppi lukea osaksi matkakertomusta, jossa Jeesus kulkee Galileasta kohti Jerusalemiä.⁴⁸ Tällöin voimme olettaa tapahtumien sijoittuvan jollekin paikalle tämän matkan varrella. Kertomus on kuitenkin niin pelkistettyä, että mitään tarkkaa paikkaa ei tekstin pohjalta voi sanoa. Kirjoittaja ei ole nähnyt tärkeäksi kertoa tapahtumien tarkempaa tapahtumapaikkaa, joten sillä ei ole merkitystä kerronnan kannalta.

Perikoopin alussa näyttämöllä on Jeesus ja hallitusmies. Kerronnan edetessä käy kuitenkin ilmi, että näyttämöllä on muitakin, nimittäin Pietari ja muu yleisö. Lisäksi kuvitteellisella näyttämöllä on kameli ja neulansilmä. Tapahtumat voivat sijoittua lähes millaiselle näyttämölle tahansa. Kirjoittaja ei ole nähnyt näyttämöä niin tärkeäksi, että olisi kuvailut sitä tarkemmin. Perikoopin tapahtumien näyttämö jää siis lukijan mielikuvituksen varaan. Näin huomio keskittyy täysin ihmisiin ja heidän väliseensä vuoropuheluun.

⁴⁸ Ks. Esim. Salo 2003, 94.

Huomionarvoista on, että kertoja on kaikkietävä kolmas persoona. Lukijan samaistumista kertomukseen auttaa kertojan kuvailema hallitusmiehen tunnetilan muutos. On helpompi samastua henkilöön, jolle on annettu kertomuksessa inhimillisiä piirteitä. Toisaalta näyttämön kuvailun niukkuus keskittää lukijan huomion itse tapahtumiin. Molemmat mainitsemani seikat auttavat lukijaa pitämään huomion kertomuksessa. Tämä taas parantaa viestin välittymistä.

2.6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa olen tutkinut ja analysoinut perikoooppia hallitusmiehestä ja sitä sivuavaa kirjallisuutta. Olen kiinnittänyt huomiota etenkin Jeesuksen ja hallitusmiehen suhteeseen. Lisäksi olen huomionut rikkaan hallitusmiehen suhteen omaisuuteen ja toisaalta pelastukseen. Lisäksi olen tarkastellut mahdollisia kertomuksen aiheuttamia reaktioita lukijassa ja tätä kautta tekstin motiiveja eli tähtäyspistettä. Nyt esitän tutkimukseni tulokset tämän ensimmäisen perikooopin osalta.

Jeesuksen ja hallitusmiehen suhde vaikuttaa perikooopin alusta saakka kitkaiselta. Syiksi tähän voidaan nähdä toisaalta hallitusmiehen edustama sosiaalinen ryhmä ja toisaalta hallitusmiehen itsensä suhtautuminen suureen omaisuuteensa. Hallitusmies edustaa juutalaista eliittiä, joka esitetään Luukkaan evankeliumissa Jeesusta vastustavana ryhmänä. Hallitusmiehelle omaisuus taas näyttää olevan tärkeämpää kuin Jeesuksen seuraaminen, tuleehan hän murheelliseksi, kun Jeesus vaatii häntä luopumaan omaisuudestaan köyhien hyväksi. Lisäksi hallitusmiehen lähestymistapa voi myös vaikuttaa Jeesuksen negatiiviseen suhtautumiseen. Hallitusmies nimittäin puhuttelee Jeesusta opettajaksi. Tästä Jeesus vaikuttaa suorastaan närkästyvän. Vaikutuksensa voi myös olla sillä, että hallitusmies pitää itseään hurskaana. Hallitusmies siis ei saa Jeesukselta hyväksyvää signaalia. Sen sijaan Jeesus esittää kovan vaatimuksen ehdoksi hallitusmiehen Jumalan valtakuntaan pääsulle.

Myös hallitusmiehen suhde pelastukseen näyttää olevan kimurantti. Jeesuksen sanoista jakeissa 24 ja 25 käy mitä selvemmin ilmi, että rikkaan on mahdoton päästä Jumalan valtakuntaan. Kuitenkin on huomattava, että jakeen 25 Jeesuksen vertausta voidaan pitää

tarkoituksellisenä kärjistyksenä, jonka ajatuksena on herättää lukijaa pohtimaan omaa suhdettaan omistamiseen ja Jumalan valtakuntaan. Kun lisäksi otetaan huomioon, Jeesuksen sanat jakeessa 27, jolloin hän sanoo pelastuksen olevan lopulta Jumalan työ, voidaan päätellä, että rikkaankin on mahdollista pelastua.

Rikkaan hallitusmiehen suhde Jeesukseen ja pelastukseen vaikuttaa siis ongelmalliselta. Omaisuus näyttää nopeassa tarkastelussa olevan tähän suurin syy. Kun tarkastellaan perikooppia syvemmin, vaikuttaa kuitenkin siltä, että syyt ovat enemmän hallitusmiehen asenteessa. Toisaalta hänen suuri omaisuutensa vaikuttaa olevan hänelle Jumalan valtakuntaa tärkeämpi, toisaalta taas hän pitää itseään hurskaana miehenä ja lähestyy Jeesusta kuin hyvä oppilas opettajaansa. Lukijalle tulee vaikutelma, ettei tällainen lähestymistapa ole Jeesuksen mieleen.

Sen lisäksi, että teksti jatkaa sitä Luukkaan evankeliumissa ilmenevää linjaa, jonka mukaan Jeesuksen ja hallitusmiesten sosiaalisen ryhmän välit ovat kitkaiset, haastaa teksti lukijaansa myös pohtimaan omaa suhdettaan omaisuuteen ja Jumalan valtakuntaan. Lukijaa herätellään miettimään, onko hänen suhteensa omaisuuteen terveellä pohjalla ja onko hänellä jotain, mistä ei suostuisi luopumaan Jumalan valtakunnan tähden. Toisaalta teksti myös pyrkii osoittamaan, että pelastuminenkin on kuitenkin Jumalan työ, eikä omaisuus siten ole pääosassa ihmisen pelastumisessa. Lisäksi teksti kannustaa luopumaan Jumalan valtakunnan tähden omastaan. Siihen liittyy lupaus siitä, että luopuja saa kaiken takaisin moninkertaisena jo tässä ajassa.

Teksti onnistuu välittämään viestiään hyvin. Jeesuksen kärjistäminen jakeissa 24 ja 25, joissa hän sanoo, että rikkaiden on mahdoton päästä Jumalan valtakuntaan, ravistelee lukijaa kiitettävästi. Se, että Jeesus ei tyydy toteamaan asiaa, vaan pukee sen vertauksen muotoon, tekee viestistä entistä vaikuttavamman ja helposti muistettavan. Perikoopin kertomus tarjoaa lukijalle samastumiskohteeksi rikkaan hallitusmiehen. Hänen kerrotaan tulleen murheelliseksi Jeesuksen vaatimuksesta luopua suuresta omaisuudesta, mikä lisää lukijan samastumispintaa hallitusmiehen hahmoon. Sillä, että hallitusmies ei poistu paikalta kesken kertomuksen, on suuri myös merkitys tekstin vaikuttavuuteen. Lukijan kokemukselle on nimittäin suuri merkitys sillä, että hallitusmiehen oletetaan kuulevan keskustelun Jeesuksen ja paikallaolijoiden ja Pietarin kanssa. Kertomukselle antaa lisäksi uskottavuutta paikalla oleva yleisö. Se toimii todistajana tapahtumille. Onnistuneeseen kommunikaatioon vaikuttaa niin ikään asiallisen niukka kerronta. Siinä ei ole turhia

rönsyjä ja kertomuksen kuvaamalla näyttämöllä ei ole henkilöiden lisäksi muita partikkeleita, jotka veisivät lukijan huomion pois itse tapahtumista.

3 PERIKOOPPI SAKKEUKSESTA LUUK 19: 1–10

Tässä luvussa analysoin perikooppia Sakkeuksesta tarkastelemalla sen kerronnan elementtejä. Olen jakanut tämänkin perikoopin neljään kohtaukseen ja tarkastelen kohtauksia omissa alaluvuissaan, aivan kuten tein edelliselle perikoopille luvussa 2. Ensimmäisessä kohtauksessa, jakeissa 1–4, Jeesus on kulkemassa Jerikon läpi ja Sakkeus kiipeää puuhun nähdäkseen hänet. Toisessa kohtauksessa, jakeissa 5–6, kerrotaan, miten Jeesus huomaa Sakkeuksen puussa, kutsuu tämän nimeltä alas ja he menevät yhdessä Sakkeuksen kotiin. Kolmannessa kohtauksessa kansa nurisee tapahtuneen johdosta ja Sakkeus pitää tähän liittyen puheenvuoron. Kolmas kohtaus käsittää jakeet 7 ja 8. Neljännessä kohtauksessa, jakeissa 9–10, puolestaan Jeesus sanoo pelastuksen kohdanneen Sakkeusta. Lisäksi Jeesus kertoo, keitä varten ihmisen poika on tullut.

3.1 TULLIMIEN PUUSSA, JAKEET 1–4

19 1 Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἰεριχῶ. 2 Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης καὶ αὐτὸς πλούσιος· 3 καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστὶν καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῆ ἡλικίας μικρὸς ἦν. 4 καὶ προδραμῶν εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν ἵνα ἴδῃ αὐτὸν ὅτι ἐκείνης ἡμελλεν διέρχεσθαι.

19 1 Jeesus tuli Jerikoon ja oli kulkemassa sen läpi. 2 Ja katso, (siellä)⁴⁹ oli mies, jota kutsuttiin nimellä Sakkeus, rikas tullimiesten päällikkö. 3 Sakkeus pyrki näkemään Jeesuksen; kuka hän on; muttei pystynyt väkijoukon takia, koska oli pienikokoinen. 4 Ja

⁴⁹ Suluissa olevat sanat olen lisännyt käännökseen sujuvoittamaan lukemista. Ne eivät esiinny alkutekstissä.

hän juoksi edelle ehtiäkseen ennen muita ja nousi sykomoriin, jotta näkisi hänet, sillä sitä kautta hän (Jeesus) aikoi kulkea.

Kertomus alkaa toteamuksella: ”Jeesus tuli Jerikoon” (jaa 1). Jeesus on tässäkin perikoopissa toinen kertomuksen päähenkilöistä, aivan kuten edellisessäkin perikoopissa. Näyttämönä toimii Jeriko. Lukija saa siis sijoitettua kertomuksen mielessään kartalle, mikä helpottaa tapahtumien hahmottamista. Jae 1 jatkuu. Verbi διέρχομαι on imperfekti muodossa, joten se ilmaisee käynnissä olevaa toimintaa. Jeesus siis ”oli kulkemassa” Jerikon läpi ja kertomuksen tapahtumat sijoittuvatkin tämän läpikulkumatkan varrelle.

Jakeessa 2 esitellään Sakkeus, joka on ”rikas tullimiesten päällikkö”. Sakkeus on kertomuksen toinen päähenkilö, samoin kuin edellisessä tutkittavassa perikoopissa oli rikas hallitusmies. On merkille pantavaa, että Sakkeus mainitaan perikoopissa useaan otteeseen nimeltä, päinvastoin kuin hallitusmies edellisessä perikoopissa. Toinen ero Sakkeuksen ja hallitusmiehen välillä on se, että Sakkeusta kuvaillaan hieman laajemmin: Hän oli pienikokoinen, ὅτι τῆ ἡλικία μικρὸς ἦν. Hallitusmiestä ja Sakkeusta yhdistävänä tekijänä on omaisuus, eli he olivat molemmat rikkaita, πλούσιος. Lukijan on tarkoitus mitä ilmeisimmin samaistua juuri Sakkeukseen tässä kertomuksessa.

Bovonin⁵⁰ mukaan Sakkeus oli Seemiläinen nimi ja siten sen kantajan täytyi olla Juutalainen. Hän lisää, että nimi merkitsee ”puhdasta” tai ”syytöntä”, joten Bovonin mukaan näyttää vahvasti siltä, ettei kirjoittaja ole pannut erityistä painoarvoa nimen etymologialle. Yhdyn tähän Bovonin ajatukseen pienin varauksin. En näe nimen merkityksillä olevan kovin suurta merkitystä kertomuksen kannalta, mutta se voi olla hyvinkin tarkkaan mietitty. Aluksi näyttää lähinnä ironiselta, että syntisellä miehellä, kuten häntä perikoopin jakeessa 7 kuvaillaan, on päinvastaista merkitsevä nimi. Tiedekin⁵¹ mukaan on selvää, ettei Sakkeus ollut puhdas eikä hyvä juutalainen. Tällöin nimi antaisi kertomukselle lähinnä koomista vivahdetta. Toisaalta taas Sakkeuksen nimi oli hyvinkin osuva. Se oli enne, sillä saihan hän kertomuksen lopussa pelastuksen osakseen (jaa 9). Pelastuksen voidaan ajatella tarkoittavan sitä, että hänen syntinsä oli

⁵⁰ Bovon 2002, 596.

⁵¹ Tiede 1988, 320.

annettu anteeksi.⁵² Hänestä tuli näin ollen UT:n terminologiaa käyttäen puhdas ja syytön. Voi myös olla, että kirjoittaja haluaa kertoa tullimiehen nimivalinnalla tämän uskosta. Lukijaa pohdinta Sakkeuksen nimestä koskee vain siinä tapauksessa, että hän tuntee tämän seemiläisen nimen merkityksen.

Jakeessa 2 kerrotaan Sakkeuksen olleen rikas ja tullimiesten päällikkö. Tätä tarkoittava sana ἀρχιτελώνης ei mitä luultavimmin ollut tunnettu sana kirjoitusajankohtana. Termin on tarkoitus korostaa Sakkeuksen onnistunutta uraa finanssisektorilla.⁵³ Bovonin väitettä siitä, ettei termi ἀρχιτελώνης ollut tunnettu sana Jeesuksen aikana tukee se, ettei sana esiinny kuin yhden kerran⁵⁴ UT kaanonissa. Sen sijaan sanan loppuosa τελώνης oli varmasti kreikankieliselle lukijalle tuttu sana. Liljeqvistin⁵⁵ mukaan sana esiintyy UT:ssa 21 kertaa. Hänen mukaansa τελώνης merkitsee publikaania tai verojen ja tullimaksujen kerääjää. Yhdessä ἀρχι- (yli)⁵⁶ etuliitteen kanssa se oli ymmärrettävää kreikkaa ja merkitsi ylimmäistä tullimiestä, eli tullimiesten päällikkö.

Jakeessa kolme kerrotaan, että ”Sakkeus pyrkii näkemään Jeesuksen”. Tämä oli hankalaa koska Sakkeus oli lyhyt ja väkeä oli paikalla paljon. Luukkaan evankeliumissa tärkeä verbi ζητέω, jonka olen tässä kääntänyt sanalla pyrkiä, voi viitata Bovonin mukaan elämän tarkoituksen, totuuden tai pelastuksen etsimiseen.⁵⁷ Tämä tukee ajatusta, jonka mukaan Sakkeus oli etsimässä jotain uutta elämäänsä. Lukijalle tulee vaikutelma, ettei Sakkeus pidä Jeesusta pelkkänä tavallisena kuuluisana miehenä. Samaa vaikutelmaa ilmentää koko ensimmäinen kohta, näkeehän Sakkeus paljon vaivaa nähdäkseen Jeesuksen.

Sakkeus ei tuntenut Jeesusta ja halusi nähdä kuka hän on, ”τίς ἐστίν”. Siis kuka on tämä mies, josta hän varmasti oli kuullut kerrottavan. Sakkeuksen kerrotaan olevan pienikasvuinen, minkä takia hän kiipesi puuhun. Huomionarvoista on, ettei pienikasvuisuus näy mitenkään perikoopin myöhemmissä vaiheissa. Yleensä kun Luukkaan evankeliumin kirjoittaja on kiinnittänyt huomiota ihmisten fyysisiin ominaisuuksiin, on kyseessä ollut rajoite tai puute. Sakkeuksen tapauksessa

⁵² Vrt. esimerkiksi Luuk. 5:23–24.

⁵³ Bovon 2002, 596.

⁵⁴ Liljeqvist 2007, 61.

⁵⁵ Liljeqvist 2007, 352.

⁵⁶ Liljeqvist 2007, 61.

⁵⁷ Bovon 2002, 596.

lyhytkasvuisuus on rajoite. Lähinnä se rajoittaa Sakkeuksen mahdollisuutta nähdä Jeesusta väkijoukon keskeltä.⁵⁸ Toisaalta lyhytkasvuisuus ei ollut estänyt Sakkeusta etenemästä urallaan, kuten jakeesta 2 käy ilmi. On kuitenkin nähtävissä, ettei hän ole sellaisessa asemassa, että ihmiset olisivat automaattisesti tehneet hänelle tietä, jotta hän pääsisi näkemään Jeesuksen. Lyhytkasvuisuus toimii myös erottavana tekijänä hallitusmiehen ja Sakkeuksen välillä.

Jakeesta 3 käy ilmi, että paikalla oli paljon väkeä. Väenpaljouden takia Sakkeus ei nähnyt Jeesusta. Väkijoukolla vaikuttaa olevan kertomuksessa kaksi funktiota. Toisaalta se estää Sakkeusta näkemästä Jeesuksen, joten hänen on kiivettävä sykomoriin. Toisaalta Jeesuksen ympärille kerääntynyt väkijoukko kertoo Jeesuksen kansansuosioista. Tästä kerrotaan myös Luuk. 19:48, jossa kerrotaan koko kansan, ὁ λαὸς ἅπας, olleen Jeesuksen ympärillä kuulemassa häntä.

Jakeessa 4 kerrotaan, kuinka Sakkeus ratkaisi tilanteen. Hän juoksi edelle, προτρέχω, ja kiipesi sykomoriin Jeesuksen kulkureitin varrelle. Ratkaisu vaikuttaa lukijasta koomiselta. Olisihan hän voinut työntyä eturiviin ja siten päässyt näkemään Jeesuksen. Lukijalla tulee mieleen, aivan kuten Bovon⁵⁹ ehdottaa, että ehkä Sakkeus ei halunnut tulla nähdyksi⁶⁰. Ehkä hän ei uskaltanut asettua siten, että Jeesus olisi nähnyt hänet. Ajatus ei tunnu kaukaa haetulta, kun otetaan huomioon, että Sakkeusta pidettiin syntisenä miehenä. Toisaalta Sakkeus ottaa riskin joutua naurun alaiseksi kiipeämällä puuhun kuin pikkulapsi. Lukijalle tulee vaikutelma siitä, että hänellä on vahva usko, kuten Tiedekin⁶¹ toteaa. Mutta usko ei anna järkevää selitystä puuhun kiipeämiselle. Sen sijaan on lukijan näkökulmasta uskottavaa, että Sakkeus kiipesi puuhun, koska muuten hän olisi joutunut menemään aivan eturiviin nähdäkseen Jeesuksen. Pienikokoiselle Sakkeukselle tämä olisi ollut välttämätöntä. Eturivissä olisi kuitenkin ollut riski siihen, että Jeesus olisi nähnyt hänet. Sitä Sakkeus ei uskaltanut syntisenä miehenä ajatellakaan. Siispä hän kiipesi puuhun, huolimatta siitä, että teki näin ehkä itsensä naurettavaksi. Emme toki voi olla varmoja siitä, oliko puuhun kiipeäminen tuolloin kuinka tavallista tai hyväksyttyä

⁵⁸ Bovon 2002, 597.

⁵⁹ Bovon 2002, 597.

⁶⁰ Sykomorilla kertoja tarkoittaa sykomoripuuta, metsäviikunapuuta (Kr. 1992:n ilmaus), joka on paksurunkoinen ja jämäkkäoksainen kuin tammi. Se on ikivihanta puu. Puuhun on helppo kiivetä ja siinä on laajalle leviävät oksat. Oletettavasti oksat ja lehvästö antaa näkösuojaa. (Bovon 2002, 597; Marshall 1998, 696.)

⁶¹ Tiede 1988, 320.

tullimiesten päälliköille. Siitäkään teksti ei anna tietoa, oliko muissa puissa ihmisiä katsomassa Jeesusta, ja jos oli niin kuinka paljon. Puuhun kiipeämisellä kertoja haluaa siis mitä ilmeisimmin viestiä Sakkeuksen uskoa siihen, että Jeesus ei ollut aivan tavallinen mies. Tämä usko ja halu nähdä Jeesus oli vahvempi kuin tarve noudattaa sovinnaisuussääntöjä.

Mitä merkillepantavin seikka Sakkeuksessa on hänen lähestymistapansa suhteessa Jeesukseen. Hän ei mene eturiviin katsomaan Jeesusta, vaan kiipeää puuhun ja aikoo piilosta tarkkailla Jeesusta. Verrattuna hallitusmiehen tapaan lähestyä Jeesusta on Sakkeuksen tapa täysin päinvastainen. Hän ei missään nimessä lähestynyt Jeesusta kuin hyvä oppilas opettajaa, kuten totesin hallitusmiehestä luvussa 2.1. Lukijalle muodostuu sellainen kuva, ettei Sakkeus pitänyt itseään kyllin hyvänä menemään Jeesuksen silmien alle. Jos tämä ero lähestymistavoissa kertoo jotain Sakkeuksen ja hallitusmiehen minäkuvasta, niin yhtä paljon se kertoo siitä, kuinka he suhtautuivat Jeesukseen. Sama asia näkyy myös kielenkäytössä. Kun hallitusmies puhuu hyvästä opettajasta, on Jeesus Sakkeukselle *Κόριε*, Herra. Tuskin Sakkeus olisi kiivennyt puuhun katsomaan pelkkää opettajaa. Tällä kirjoittaja pyrkii selkeästi viestimään Sakkeuksen uskosta. Sakkeus piti Jeesusta enemmän kuin opettajana.

Jakeen 4 tapahtumat muodostavat perikoopin ensimmäisen odotustenvastaisen juonenkäänteen. Lukija yllättyy Sakkeuksen, arvokkaan herran, ratkaisusta lähteä juoksemaan. Vielä odotustenvastaisempaa on puuhun kiipeäminen. Tämä odotustenvastaisuus on omiaan lisäämään lukijan mielenkiintoa tekstiä kohtaan. Kuva juoksevasta ja puuhun kiipeävästä Sakkeuksesta jää helposti mieleen. Kirjoittaja on onnistunut luomaan mieleenpainuvan kertomuksen. Näennäiset sivuseikat, siis juokseminen ja puuhun kiipeäminen, ovat juuri sellaisia, mistä kertomus Sakkeuksesta muistetaan.

Ensimmäisessä kohtauksessa lukijalle välittyy viesti siitä, että Sakkeus piti Jeesusta enemmän kuin opettajana. Sakkeus näkee paljon vaivaa vain nähdäkseen Jeesuksen. Lukijalle pyritään tekemään selväksi, että vaikka Sakkeus oli rikas tullimiesten päällikkö, hän pitää siitä huolimatta Jeesusta Herrana. Ensimmäisen kohtauksen motiivina vaikuttaakin olevan kertoa lukijalle Sakkeuksen uskosta.

Oleellista ensimmäisessä kohtauksessa on se, että Jeesus ja Sakkeus ovat kertomuksen päähenkilöitä. Sakkeus mainitaan useaan otteeseen nimeltä ja häntä esitellään hieman hallitusmiestä laajemmin. Lukijan on mitä ilmeisemmin tarkoitus samaistua tässä kertomuksessa juuri Sakkeukseen, aivan kuten edellisessä perikoopissa oli tarkoitus samaistua hallitusmieheen. Yhdistävänä tekijänä Sakkeuksella ja hallitusmiehellä oli heidän suuri omaisuutensa. Sakkeuksen nimelle täytyy antaa myös hieman huomiota. Se kertoo Sakkeuksen uskosta, mikäli lukija tuntee tämän seemiläisen nimen merkityksen. Nimen kantaja oli lähtökohtaisesti juutalainen. Sakkeus merkitsee puhdasta tai syytöntä. Jakeen kolme sanavalinta ζητέω kuvaa taas Sakkeuksen intoa nähdä Jeesus. Verbi voi viitata esimerkiksi totuuden tai pelastuksen etsimiseen. Seuraava seikka, joka ansaitsee huomiota, on Sakkeuksen lyhytkasvuisuus. Vaikka se ei ollut estänyt Sakkeusta pääsemästä hyvään asemaan tullimiesten päälliköksi, se oli kuitenkin rajoite. Ainakin lyhytkasvuisuuden mainitaan rajoittaneen Sakkeuksen mahdollisuutta nähdä Jeesus väkijoukon keskellä. Toisaalta lyhytkasvuisuus on erottavana tekijänä Sakkeuksen ja hallitusmiehen olemuksessa. Jakeessa 4 taas on kaksi huomiota herättävää mainintaa. Siinä Sakkeus juoksee ja kiipeää puuhun. Nämä odotustenvastaiset seikat jäävät helposti lukijan mieleen ja antavat kertomukselle koomisen vivahteen. Tällöin kertomus on helppo muistaa, mikä parantaa viestin välittymistä. Mitä Sakkeuksen ja Jeesuksen suhteeseen tulee, vaikuttaa siltä, että Sakkeus ei uskalla lähestyä Jeesusta vaan tyytyy katsomaan häntä sykomorin suojasta. Tässä on huomattava ero hallitusmieheen, joka lähestyy Jeesusta aivan kuin hyvä oppilas lähestyisi opettajaansa. Lukijalle tulee tunne, että Sakkeus pitää Jeesusta enemmän kuin opettajana ja itseään liian syntisenä kohtaamaan häntä.

3.2 ”SAKKEUS TULE HETI ALAS PUUSTA” JAKEET 5–6

5 και ὡς ἤλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν· Ζακχαῖε, σπεύσας κατὰβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. 6 και σπεύσας κατέβη και ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων

5 Tultuaan paikalle Jeesus katsoi ylös ja sanoi hänelle: *Sakkeus, tule kiireesti alas! Sillä tänään minun pitää olla vieraana sinun talossasi.* 6 Ja hän tuli kiirehtien alas ja otti hänet luokseen iloiten.

Jakeessa 5 Jeesus tulee sykomotorin juurelle, mutta ei kuljekaakaan ohi, kuten Sakkeus oli ajatellut. Jeesus pysähtyy puun kohdalle, katsoo ylös (ἀναβλέψας) ja puhuttelee Sakkeusta nimeltä. Jeesus tietää Sakkeuksen nimen, minkä voi katsoa olevan yliluonnollista tietämistä. Jakeesta 3 voi päätellä, ettei Jeesus ja Sakkeus olleet aiemmin tuttuja keskenään. Onkin oletettavaa, ettei Jeesus tuntenut Sakkeusta. On kuitenkin mahdollista, kuten Marshall⁶² muistuttaa, että Jeesukselle on kerrottu Sakkeuksen nimi. Sakkeus oli varmasti jonkin verran tunnettu kansan parissa, koska oli tullimiesten päällikkö. Koska tekstistä ei käy ilmi, että Jeesus oli kuullut nimen kolmannelta osapuolelta, on kuitenkin ilmeistä, että lukijan on tarkoitus saada kuva nimenomaan Jeesuksen yliluonnollisesta tietämisestä. Mikäli lukijalla on mielikuva siitä, että Sakkeus on puun luonteen takia suojassa katseilta ja Jeesus siitä huolimatta pysähtyy kohdalle ja puhuttelee Sakkeusta, on vaikutelma yliluonnollisesta tietämisestä entistä voimakkaampi. Tämä yliluonnollisen tietämisen pieni ihme jakeessa 5 korostaa Jeesuksen jumalallista alkuperää. Lukijan kannalta on lohdullista, että Jeesus huomaa Sakkeuksen ja puhuttelee tätä, vaikka Sakkeus on piilossa ja on yleisen mielipiteen mukaan syntinen mies.

Merkillepantavaa on, että nimenomaan Jeesus haluaa puhutella Sakkeusta. Edellisen perikoopin hallitusmies lähestyi Jeesusta, mutta nyt Jeesus lähestyy Sakkeusta. Jeesuksen suhtautuminen Sakkeukseen on jo lähtökohtaisesti hyvin erilainen verrattuna hallitusmieheen.

Jae 5 jatkuu Jeesuksen käskyllä ”σπεύσας κατάβηθι”, ”tule kiireesti alas!”. Jeesukselle ei riitä, että Sakkeus tulee alas, vaan hänen pitää tulla nopeasti. Käskyä seuraavat Jeesuksen sanat siitä, että hän haluaa Sakkeuksen vieraaksi, antavat käskylle iloisen sävyn. Tämä onkin ilouutinen Sakkeukselle, kuten jakeesta 6 käy ilmi.

Jeesuksen sanat ”sillä tänään minun pitää olla vieraan sinun talossasi”, erityisesti siinä verbit δεῖ ja μένω sekä adverbii σήμερον antavat Bovonin⁶³ mukaan lauseelle pyhän vivahteen. Sana σήμερον voidaan ottaa melko kirjaimellisesti, mutta siinä on kuultavissa viesti, että tänään on pelastuksen aika. Sama sana on jakeessa 9: ”Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο”. Tällöinkin Jeesus puhuu siitä, miten pelastus on tullut nimenomaan tänään tälle talolle. Sana δεῖ merkitsee täytymistä ja välttämättömyyttä, eli

⁶² Marshall 1998, 696

⁶³ Bovon 2002, 598.

sen täytyy⁶⁴ tapahtua Jumalallisen käskyn takia. Johtopäätös on siis, että pelastus kohtaa vääjäämättä tätä taloa ja se tapahtuu tänään. Sanalla μένω sen sijaan viitataan jonkun pidempiaikaiseen talossa olemiseen. Tämä on huomattavaa, sillä ilmaiseehan nuriseva väkijoukko jakeessa 7 saman asian käyttäen καταλύω- verbiä (olla yötä, majoittua) joka viittaa lyhytaikaisempaan vierailuun.⁶⁵ Kirjoittaja haluaa näin osoittaa, ettei kyseessä ole mikä tahansa kyläilypyyntö, vaan kuten Jeesus jakeessa 9 sanoo, pelastus kohtaa tulee Sakkeuksen taloa.

Kokonaisuudessaan jakeen 5 informaatio on hieman odotustenvastainen lukijan kannalta. Jeesuksen sanat Sakkeukselle ja se, että Jeesus yleensä huomaa Sakkeuksen, on jo toinen yllättävä tapahtuma perikoopin juonessa. Jae 5 ei kuitenkaan ole lukijan kannalta yhtä voimakkaasti odotustenvastainen kuin jakeen 4 tapahtumat. Vähiten yllättävää lukijalle jakeessa 5 on se, että Jeesus haluaa syntiseksi parjatun Sakkeuksen luokse. Se on linjassa evankeliumissa aiemmin kerrottujen tapahtumien kanssa, jolloin Jeesus syö yhdessä syntisten kanssa. Myöskään se, että Jeesus tietää Sakkeuksen nimen, ei ihmetytä paljoakaan lukijaa. Evankeliumissa on aiemmin esitelty huomattavasti vaikuttavampia ihmeitä.

Jakeessa 6 kerrotaan miten Sakkeus tuli kiirehtien alas, aivan kuten Jeesus oli käskenyt. Tämän jälkeen hän otti Jeesuksen iloiten luokseen. Nyt Sakkeus näyttäytyy jo toisen kerran hieman koomisessa valossa, kun hän kipuaa kiireesti, σπεύδω, alas puusta. Arvokas tullimiesten päällikkö ei välitä arvokkuudestaan, kun on kyse Jeesuksesta. Se, miten Sakkeuksen toiminnasta kerrotaan jakeissa 4 ja 6 antaa koko kertomukselle miellyttävän koomisen sävyn. Voikin sanoa kertojan käyttävän taitavasti komiikkaa apunaan pyrkiessään välittämään viestiä lukijalle. Kertomus on juuri jakeiden 4 ja 6 ansiosta hyväntuulinen ja se jää helposti lukijan mieleen.

Verbi ὑποδέχομαι on mielenkiintoinen. Sillä on ollut tuona aikana vieraanvaraisuuteen viittaava merkitys. Sakkeus siis luonnollisesti maksoi kestityksen omasta pussistaan.⁶⁶ Jukka Thurén⁶⁷ ottaa huomioon sen, että Jerikossa oli luultavimmin majoituspaikat täynnä, koska väkeä oli kerääntynyt sinne pääsiäisen viettoon. Hänen mukaansa

⁶⁴ Thuren 2004, 298 puhuu Jumalallisesta täytymisestä, joka koski suuria pelastushistoriallisia tapahtumia ja myös kaikkia Jeesuksen matkoja niin kuin yksityisiä tapahtumiakin.

⁶⁵ Marshall 1998, 697.

⁶⁶ Bovon 2002, 598.

⁶⁷ Thuren 2004, 298.

pääpublikaanin luona oli tilaa koska tämä eli hieman erillään yhteiskunnasta. Väittäjä kuulostaa uskottavalta, mutta Thurénin ajatukseen Jeesuksen seurueen koosta sen sijaan suhtaudun pienellä varauksella. Hän antaa nimittäin ymmärtää, että Jeesuksen seurueeseen kuului 70 opetuslasta ja tämän lisäksi Galileasta tulleet naiset. Teksti ei kerro seurueen koosta kuitenkaan mitään. Sekin jää epäselväksi majoittuiko koko seurue samaan taloon. Jeesuksen seurue saattoi olla isokin, mutta sen pääluku jää arveluiden varaan. Toisaalta, koska seurue käsitti mitä ilmeisimmin jopa kymmeniä ihmisiä, ei Sakkeuksen varallisuudesta ainakaan haittaakaan ollut.

Seuraava merkittävä sana jakeessa kuusi on χαίρω, iloita. Tekstissä se on partisiippi muodossa. Sakkeus otti Jeesuksen *iloiten* vastaan. Sakkeuksen valtasi ilo, kun Jeesus päätti tulla hänen vieraakseen. Lukijasta tämä kuulostaa siltä, että juuri tätä Sakkeus oli toivonutkin. Tai oikeammin tämä on enemmän kuin hän olisi uskaltanut toivoa. Bovonin⁶⁸ mukaan Sakkeuksen ilo kertoo evankelistan vakaumuksesta siihen, että Jumalan läsnäolo saa sydämen iloiseksi. Väittämää on vaikea kiistää, mutta Sakkeuksen iloinen reaktio on hyvin ymmärrettävä myös ilman että otetaan huomioon Jumalan läsnäolon aspektia. Sakkeus, joka ei ollut hyvän juutalaisen maineessa, on varmasti iloinen, kun Jeesus haluaa tulla hänen kestittäväkseen. Se on positiivinen, hyväksyvä signaali. Näin Jeesus viestii: tahdon olla ystäväsi. Eihän vihamiesten luona kyläillä.

Vertaamalla Sakkeuksen iloista reaktiota aiemman perikoopin hallitusmiehen reaktioon, lukija huomaa niiden olevan toistensa vastakohtat. Myös Bovon⁶⁹ antaa hieman huomiota tälle vastakohtalle. Kontrasti näiden kahden rikkaan miehen ulkomuodossa on suuri. Molempien kohdalla kerrotaan henkilön tunnetilasta. Tämä on huomattavaa, sillä evankeliumissa ei useinkaan kuvailta tunteita⁷⁰. Molemmilla miehillä on syynsä suuriin tunteisiin. Myös heidän suhteensa Jeesukseen ovat hyvin erilaiset.

Toisen kohtauksen viesti lukijoille on, että Jeesus suhtautuu suopeasti syntiseen ja rikkaaseen Sakkeukseen. Toisaalta kohtauksen motiivina on myös osoittaa, että Sakkeus uskoo Jeesuksen olevan Herra. Sakkeus nimittäin otti Jeesuksen vastaan iloiten.

⁶⁸ Bovon 2002, 598.

⁶⁹ Bovon 2002, 598.

⁷⁰ Ks. luku 1.2.3 henkilöahmot.

Huomionarvoista tässä kohtauksessa on, että Jeesus huomaa Sakkeuksen puussa ja tuntee tämän nimeltä. Tämä välittää lukijalle lohdullista viestiä. Hallitusmiehen ja Sakkeuksen lähestymistavoissa on hyvin merkittävä ero. Kun hallitusmies lähestyi Jeesusta kuin hyvä oppilas opettajaansa, ei Sakkeus uskaltanut lähestyä Jeesusta. Sen sijaan hänelle olisi riittänyt, että olisi nähnyt Jeesuksen. Huomionarvoista on myös se, että Jeesus suorastaan käskee Sakkeuksen alas puusta. Hän haluaa kunnioittaa Sakkeuksen taloa vierailullaan. Kertomuksen sanavalinnoista σήμερον, δεῖ ja μένω voi jo kuulla, ettei kyseessä ole mikä tahansa kyläily -ehdotus, vaan jo niillä Jeesus viittaa pelastukseen. Se, että Jeesus haluaa mennä syntisen miehen kotiin ei ole yllättävää, vaan on pikemminkin linjassa evankeliumin aiempien tapahtumien kanssa. Kerronnan kannalta on huomattavaa, että jakeessa 6 Sakkeus tulee kiireesti alas puusta. Aiemmin Sakkeus juoksi ja kiipesi puuhun, nyt hän tulee kiirehtien alas, mikä ei ole arvokkaalle herralle ominaista. Tämä antaa kertomukselle koomisen vivahteen, mikä parantaa kertomuksen muistettavuutta. Aivan merkityksetön ei ole sekään huomio, että Sakkeus otti vieraanvaraisesti Jeesuksen seurueineen kotiinsa. Tällöin hänen omaisuudestaan ei ollut haittaa, piti hän Jeesukselle ja hänen seurueelleen olla tilaa ja ruokaa. Tärkeä huomio on myös se, että Sakkeus otti Jeesuksen iloiten vastaan. Jeesuksen ja Sakkeuksen suhde vaikuttaa hyvältä. Jeesus antaa Sakkeukselle hyväksyvän signaalin, haluamalla tälle kylään. Sakkeus on tästä hyvin iloinen. Hallitusmiehen tilanne oli päinvastainen. Hän ei saanut Jeesukselta hyväksyvää signaalia ja tuli siitä murheelliseksi. Näiden kahden rikkaan miehen suhde Jeesukseen vaikuttaa toistensa vastakohdilta. Toisaalta he tulevatkin päinvastaisista lähtökohdista: toinen edustaa juutalaista eliittiä, kun taas toista pidetään yleisesti syntisenä miehenä. Kohtauksen välittämä viesti liittyy siihen, että Jeesus lähestyy syntistä miestä ja vielä haluaa majoittua tämän luokse. Jeesus korostaa tätä viestiä jakeessa 10.

3.3 KANSAN NURINA JA SAKKEUKSEN PUHEENVUORO, JAKEET 7–8

7 καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον λέγοντες ὅτι παρὰ ἀμαρτωλῶ ἀνδρὶ εἰσῆλθεν καταλῦσαι.⁸ σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν κύριον· ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων, κύριε, τοῖς πτωχοῖς δίδωμι, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.

7 Nähdessään kaiken tämän väkijoukko nurisi sanoen: *Syntisen miehen luokse hän meni majoittumaan.*⁸ Sakkeus nousi puhumaan ja sanoi herralle: *Katso, puolet omaisuudestani, Herra, minä annan köyhille ja jos joltain jotain kiskonut olen, palautan nelinkertaisesti.*

Yleisön, siis väkijoukon, πάντες (kaikki), nurina varjostaa Sakkeuksen iloa (jae 7). Nurina διαγογγύζω, oli sama reaktio kuin jakeissa 5:30 ja 15:2, joissa fariseukset ja lainopettajat kritisoivat sitä, että Jeesus syö yhdessä syntisten kanssa. Tässä (jae 7) koko väkijoukko reagoi samalla tavalla. Eli niin fariseukset kuin tavalliset juutalaisetkin pitivät Sakkeusta syntisenä miehenä, ἀμαρτωλῶ ἀνδρὶ. Heille kaikille syntisen miehen kanssa majoittuminen ja syöminen tarkoitti samaa kuin olisi osallistunut tämän synteihin.⁷¹ Lukija ei ylläty väkijoukon reaktiosta. Pikemminkin se oli odotettavaa. Lukija olisi enemmän ihmeissään, mikäli kansanjoukko ei olisi ilmaissut tyytymättömyyttään Jeesuksen ratkaisua kohtaan. On mielenkiintoinen ajatus että, yleisö tuskin olisi nurissut, mikäli Jeesus olisi esittänyt saman pyynnön edellisen tutkittavan perikoopin hallitusmiehelle. Voikin ajatella Jeesuksen toimivan molemmissa perikoopeissa vastoin juutalaisen kansanjoukon ennakko-odotuksia.

Jakeessa 6 ilmenevän Sakkeuksen ilon ja jakeessa 7 kuuluvan väkijoukon nurinan luoma ristiriita tuo kerrontaan jännitettä. Jakeessa seitsemän voidaan nähdä jännitteen huippukohta. Nuriseva, Jeesuksen ratkaisuun pettynyt kansanjoukko on jännittävä elementti. Lukijalle herää huoli siitä, miten asiat tästä etenevät. Aiheuttaako Jeesuksen toiminta kansanjoukossa levotonta liikehdintää vai pysyykö tilanne rauhallisena? Vastauksen jännitteen tuomiin kysymyksiin antaa seuraava jae.

Jakeessa 8 Sakkeus puhkeaa puhumaan. Hän puhuu Jeesukselle, mutta viesti on suunnattu yhtä paljon myös nurisevalle yleisölle. Hän sanoo antavansa puolet omaisuudestaan köyhille ja palauttavansa nelinkertaisesti niille, joilta on jotain kiskonut. Tämä Sakkeuksen viesti on omiaan hillitsemään kansan nurinaa. Vaikka lukijalla ei ole mitään syytä epäillä, etteikö Sakkeuksen sanat tulisi puhtaasta sydäimestä, tulevat Sakkeuksen sanat juuri sopivasti jännittyneeseen tilanteeseen. Sakkeuksen sanat laukaisevatkin jännitteen.

⁷¹ Marshall 1998, 697.

Verbit δίδωμι ja ἀποδίδωμι ovat preesens -muodossa ja voidaan ymmärtää tulevaisuuteen viittaavassa merkityksessä. Sakkeus siis aikoo antaa köyhille puolet omaisuudestaan ja palauttaa nelinkertaisesti, jos on jotain joltain kiskonut, kuten Bovon⁷² ymmärtää verbit. Tällöin teksti kertoo Sakkeuksen mielenmuutoksesta johtuvasta halusta tehdä hyvää. Fitzmyerin⁷³ mukaan on olemassa myös toinen hyvin perusteltu lukutapa. Hänen mukaansa verbit voidaan ymmärtää myös yleistävästi siten, että Sakkeuksella on jo nyt tapana antaa köyhille puolet omastaan ja palauttaa nelinkertaisesti, jos on kiskonut joltain. Molemmat lukutavat ovat perusteltuja, ja onkin lähes mahdotonta sanoa, kummalla lukutavalla kertoja on tarkoittanut ne ymmärrettäväksi.

Mikäli ylläolevat verbit ymmärretään futuurisessa merkityksessä, kertoo Sakkeus jakeessa 8 parantavansa tapansa ja antavansa puolet omaisuudestaan köyhille. Tällainen lukutapa olisi looginen. Tätä perustelisi Jeesuksen sanat jakeessa 10, kun hän sanoo tulleen ”etsimään ja pelastamaan kadoksiin joutunutta”. Tämä olisi osuvammin sanottu Sakkeuksen kohdalla, mikäli hänellä ei ollut tapana jo aiemminkin antaa puolet omastaan köyhille.⁷⁴

Toisaalta mikäli verbit δίδωμι ja ἀποδίδωμι ymmärretään yleistävästi, sanoo Sakkeus, että hänellä on jo nyt tapana jakaa puolet omaisuudestaan köyhille. Tämäkään lukutapa ei ole epälooginen. Tällöin Sakkeus pyrki sanomaan, ettei hän *niin* syntinen ole mitä ajatellaan. Tämä olisi myös hyvä vastaus kansan nurinaan. Tällainen retoriikka kaventaisi eroa Sakkeuksen ja hallitusmiehen asenteissa. Jeesuksen seuraavat sanat (jake 9) voisi tässä tapauksessa ymmärtää aivan kuin kehuna.

Kysymys lukutavasta ei kuitenkaan ole erityisen ratkaiseva kertomusta ajatellen. Perusteluita on molempien lukutapojen hyväksi. Vaikka futuurinen lukutapa vaikuttaa olevan kannatetumpi, emme kuitenkaan voi jättää yleistävääkään lukutapaa täysin huomiotta. Lukutavan valinta vaikuttaa lähinnä Sakkeuksen henkilökuvaan: yleistävä lukutapa saa Sakkeuksen kuulostamaan enemmän itseään kehuvalta, kun taas futuurinen lukutapa kertoo enemmän Sakkeuksen mielenmuutoksesta.

⁷² Bovon 2002, 598–599. Myös Marshall 1998, 697–698.

⁷³ Fitzmyer 1985, 1220–1221.

⁷⁴ Bovon 2002, 599.

Tarkastelkaamme myös verbiä *συκοφαντέω*, kiskoa. Se esiintyy evankeliumissa aiemmin (Luuk. 3:14) kun Johannes kastaja kieltää sotilaita kiristämästä ihmisiltä mitään palkan lisäksi. Sakkeus käyttää siis voimakasta ilmaisua ylimääräisen kiskomisesta. Lukijalle tulee kuva, että Sakkeus pitää ylimääräisen kiskomista hyvin tuomittavana tekona. Hän sanoo, että jos olen joltain kiskonut, *συκοφαντέω*, maksan nelinkertaisesti takaisin. Kyseessä on ehtolause. Eli jos käy ilmi, että hän on kiskonut ylimääräistä, hän palauttaa sen nelinkertaisena takaisin. Marshallin⁷⁵ mukaan tavallinen hyvitys liiasta kiskonnasta oli palauttaa kiskotun summan lisäksi vielä viidennes ylimääräistä. Sakkeuksen lupaus palauttaa nelinkertaisesti, *τετραπλοῦν*, on paljon tätä enemmän: palautettavan summan lisäksi vielä kolme kertaa summaa vastaava korvaus. Vastaava nelinkertaisuuden vaatimus liittyi Marshallin mukaan Rooman laissa karjavarkauksiin. Bovonin⁷⁶ mukaan nelinkertaisuus viittaa myös mahdollisesti Rooman lakiin. Tällöin teksti korostaisi hänen mukaansa enemmän Rooman lakia kuin Sakkeuksen anteliaisuutta. Bovon ei perustele väitettään. Kun tarkastelemme asiaa edeltävän Marshallin väittämän valossa, on perusteltua väittää kirjoittajan halunneen alleviivata juuri Sakkeuksen anteliaisuutta. Tällöinkin Sakkeus erottuu edukseen suhteessa hallitusmieheen. Hän ei toki anna koko omaisuutta pois, vaan puolet. Lisäksi hän lupaa korvata ruhtinaallisesti, jos käy ilmi, että on joltain kiskonut ylimääräistä. Tämä kuitenkin tapahtuu ilman Jeesuksen vaatimusta, oma-aloitteisesti. On toki mielenkiintoista, että Sakkeus aikoo antaa vain puolet omaisuudestaan köyhille, ja tämä riittää pelastumiseen. Tässä vaikuttaa olevan ristiriita, koska hallitusmieheltä vaadittiin koko omaisuudesta luopumista. Kovan vaatimuksen voidaan kuitenkin katsoa liittyneen enemmän Jeesuksen ja hallitusmiehen suhteeseen. Jeesus vaikuttaa, kuten on jo mainittu, suhtautuneen hallitusmieheen jo lähtökohtaisesti negatiivisemmin. Mikäli tarkastelemme sekä Sakkeuksen, että hallitusmiehen tapauksia, näyttää siltä, että omaisuus ei ollut merkittävin tekijä hallitusmiehen ja Sakkeuksen suhteessa Jeesukseen ja pelastukseen.

Kolmannen kohtauksen viestinä lukijalle vaikuttaa olevan se, että vaikka kansa piti Sakkeusta syntisenä koronkiskojana, päättää hän nyt kohdattuaan Jeesuksen parantaa tapansa ja olla mallikelpoinen juutalainen. Tämä kertoo Sakkeuksen mielenmuutoksesta kohdattuaan Jeesuksen. Kuten HUUHTANEN⁷⁷ asian ilmaisee, korostaa perikooppi

⁷⁵ Marshall 1998, 698.

⁷⁶ Bovon 2002, 599.

⁷⁷ HUUHTANEN 1976, 217.

Sakkeuksesta Luukkaan evankeliumissa esiintyvää viestiä Jeesuksen rakkaudesta niitä kohtaan, joita Juutalaiset pitivät syntisinä. Hän huomauttaakin, että on tavallista Luukkaan evankeliumissa, että todellista uskoa löytyy yllättäviltä tahoilta.

Oleellista kohtauksessa on huomio siitä, että kansanjoukon nurina Jeesuksen sanojen jälkeen ei ole yllättävää. Toisaalta huomionarvoista on myös se, että kansanjoukko ei välttämättä olisi nurissut lainkaan, mikäli Jeesus olisi esittänyt saman majoittumispyynnön hallitusmiehelle. Jeesus vaikuttaa toimivan perikoopeissa paikalla olevan yleisön odotusten vastaisesti. Kansanjoukon nurina nostaa kertomuksen jännitettä, mikä on kerronnan kannalta merkittävä asia. Sakkeus laukaisee jännitteen puheenvuorollaan. Kohtauksen seuraava merkittävä kysymys liittyy Sakkeuksen sanojen δίδωμι ja ἀποδίδωμι, lukutapaan. Ne voidaan toisaalta ymmärtää futuurisessa merkityksessä, tai yleistävästi. Lukutapa, jossa sanat ymmärretään futuurissa, kertoo enemmän Jeesuksen kohtaamisesta aiheutuneesta mielenmuutoksesta. Mikäli verbit ymmärretään yleistävästi, kertoo Sakkeus olevansa sangen antelias jo nyt. Loppujen lopuksi kysymys lukutavasta edellä mainittujen sanojen osalta ei ole kertomuksen kannalta olennaisin. Joka tapauksessa Sakkeus aikoo olla, tai vaihtoehtoisesti on jo nyt, huomattavan antelias. Hän erottuu näin edukseen suhteessa hallitusmieheen, vaikka ei aiokaan antaa pois koko omaisuuttaan. Hallitusmieheltä Jeesus taas vaati koko omaisuuden lahjoittamista köyhien hyväksi, jotta hallitusmies voisi päästä Jumalan valtakuntaan. Tämän ristiriidan voi ajatella liittyvän enemmän Jeesuksen ja hallitusmiehen suhteeseen yleensä. Kolmannen kohtauksen viestinä lukijalle vaikuttaa olevan se, että vaikka Sakkeus oli syntinen mies, on hänessä tapahtunut mielenmuutos kohdattuaan Jeesuksen.

3.4 KEITÄ VARTEN JEEBUS ON TULLUT? JAKEET 9–10

9 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν· 10 ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

9 Niin Jeesus sanoi hänelle: *Tänään on tullut pelastus tälle talolle, sillä myös hän on Abrahamin poika.* 10 *Sillä ihmisen poika on tullut etsimään ja pelastamaan kadoksiin joutunutta.*

Jakeessa 9 Jeesuksen sanat on kertojan mukaan kohdistettu Sakkeukselle. Mitä ilmeisimmin sanat on osoitettu yhtä paljon paikalla olevalle väkijoukolle.⁷⁸ ”Myös hän on Aabrahamin poika, καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν”. Jeesus siis vastaa Sakkeukselle, mutta antaa samalla vastauksen nurisevalle kansanjoukolle. Marshallin⁷⁹ mukaan sanoilla καὶ αὐτὸς viitataan siihen, että jopa tämä tullimies on Aabrahamin poika. Eli pelastus on kohdannut tätä miestä, koska myös tullimies voi olla juutalainen. Tämä Marshallin väittäämä kuulostaa uskottavalta. Myös Bovon⁸⁰ tähdentää, että evankelista näkee juutalaiset Aabrahamin jälkeläisinä. Hänen mukaansa henkilön on osoitettava elämällään ansaitsevansa Juutalaisen arvonimen, koska sen voi myös menettää. Tämä kuulostaa loogiselta, sillä juuri tällaisen tilanteen takia Jeesus sanoo tuleensa maan päälle jakeessa 10. Siis etsimään ja pelastamaan kadoksiin joutunutta. Kadoksiin joutunut tarkoittaisi tällaisessa ajattelussa henkilöä, joka on menettänyt tämän arvonimen.

Sana σωτηρία (jae 9), Jumalan aikaansaama pelastus, on motiivina syntymäkertomuksissa (1:69,71 ja 77) eikä esiinny muualla evankeliumissa.⁸¹ Evankelistan sanavalinta on siis harvinainen ja yllättävä. Aiemmin evankelista on käyttänyt sanaa vain noissa kolmessa jakeessa, jotka ovat osa niin sanottua Sakariaan kiitosvirttä. Tällöin Sakarias puhuu profetoiden, ἐπροφήτευσεν λέγων (1:67). Kertoja siis käyttää tätä profeetallista sanaa korostaakseen Sakkeuksen pelastusta.

⁷⁸ Fitzmyer 1985, 1221.

⁷⁹ Marshall 1998, 698.

⁸⁰ Bovon 2002, 600.

⁸¹ Marshall 1998, 698.

Fitzmyerin mukaan jae 10 summaa perikoopin, ja samalla Luukkaan matkakertomuksen ja jopa koko Luukkaan evankeliumin soteriologisen viestin: Ihmisen poika, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, on tullut etsimään ja pelastamaan eksyneitä.⁸²

Jeesuksen sanoissa jakeessa 10 voidaan nähdä myös kannanotto Sakkeuksen ja rikkaan hallitusmiehen vertailuun. Jeesus sanoo tullessaan etsimään harhaan joutunutta. Sakkeusta pidettiin yleisesti juuri tällaisena harhaan joutuneena, kun taas rikas hallitusmies piti itseään oikealla tiellä olevana. Olihan hän pitänyt kaikki käskyt jo nuoresta saakka. Näin hän ei kuulunut siihen harhautuneiden joukkoon, jota varten Jeesus oli tullut. Tässä voi nähdä viitteen siihen, miksi Jeesuksen suhtautuminen hallitusmieheen oli jo lähtökohtaisesti nuivaa. Hallitusmies vaikutti kaikin puolin kelpo juutalaiselta, eikä sellainen tarvitse Ihmisen poikaa. Jeesus teki tyhjäksi sen, että hallitusmies oli pitänyt kaikki käskyt jo nuoresta saakka asettamalla tälle omaisuudesta luopumisen vaatimuksen. Mikäli vaatimuksen toteuttaminen ei onnistuisi häneltä, hän tulisi osaksi sitä harhaan joutuneiden joukkoa, joita varten Ihmisen poika oli tullut. Sakkeusta taas pidettiin syntisenä, kuten jakeesta 7 käy ilmi. Tästä huolimatta, tai kenties juuri tämän takia Jeesus sanoo pelastuksen kohdanneen Sakkeuksen taloa. Sakkeuksen ja hallitusmiehen vastakkain asettamisesta käy ilmi se, että omaisuus ja omistaminen sinänsä ei vaikuta olevan pelastuksen este. Sakkeus sai pelastua, vaikka aikoi antaa puolet omastaan köyhille, ei siis koko omaisuuttaan. Jeesus siis suhtautui lähtökohtaisesti nuivasti hallitusmieheen, koska tämä oli omasta mielestään pitänyt käskyt. Hallitusmies oli siis kuin hyvä oppilas. Sakkeus, joka taas oli yleisen mielipiteen mukaan syntinen, sai Jeesukselta hyväksyntää ja lupauksen pelastuksesta.

Viimeinen kohta toistaa hieman edellisen kohtauksen viestiä. Ensinnäkin Jeesus sanoo myös Sakkeuksen olevan myös Abrahamin poika, siis juutalainen. Tällä hän perustelee sen, että pelastus kohtasi Sakkeusta. Lukija siis ymmärtää, että Jeesus pitää myös tätä tullimpiesten päällikköä juutalaisena. Toiseksi, hän sanoo tullessaan etsimään ja pelastamaan juuri niitä kadoksiin joutuneita, joita pidettiin syntisinä. Lukija ymmärtää, että Sakkeusta pidettiin syntisenä, siis kadoksiin joutuneena.

Tässä viimeisessä kohtauksessa on huomattavaa se, että Jeesus sanoo pelastuksen tulleen Sakkeuksen talolle koska Sakkeuskin on Abrahamin poika. Oleellista on, että Jeesus

⁸² Fitzmyer 1985, 1221–1222.

sanoo tullessaan etsimään ja pelastamaan juuri kadoksiin joutuneita. Näin hän tulee sanoneeksi, että Sakkeus oli eksynyt lammas, mutta nyt hänet on löydetty. Samalla Jeesuksen sanoissa voi nähdä kannanoton hallitusmiehen kohtaloon. Ihmisen poika tuli kadoksiin joutuneiden takia, ei hyvien oppilaiden takia. Myös hallitusmiehelle avautuu mahdollisuus löytää itsensä kadoksiin joutuneiden paikalta, mikäli Jeesuksen antama viimeinen käsky omaisuudesta luopumisesta on liian raskas toteuttaa. Tämän voisi kiteyttää siten, että hallitusmiehen pelastumisen esteenä ei ole niinkään omaisuus vaan asenne.

3.5 KERTOJA JA NÄYTTÄMÖ

Perikoopin kertoja on yksikön kolmannessa persoonassa oleva kaikkítietävä kertoja, aivan kuten edellisessä perikoopissakin. Kertoja tyytyy kuvailemaan tapahtumia tyynen asiallisesti. Kertoja tuntee Sakkeuksen ajatuksenjuoksua myöten. Täten voi perustellusti sanoa kertojan olevan kaikkítietävä. Kertoja saa perikoopin kertomuksen näyttämään hyvántuuliselta kertomalla Sakkeuksen juoksevan, kiipeävän puuhun ja tulevan iloiseksi. Nämä seikat parantavat kertomuksen välittämän viestin välittymistä.

Kertomuksen näyttämönä toimii Jeesuksen käyttämä tie Jerikossa. Näyttämöllä on suuri ihmisjoukko, Jeesus, Sakkeus ja Sykomori. Näyttämö on monipuolisempi kuin ensimmäisen perikoopin kerronnassa, koska perikoopin kertomuksen tapahtumat edellyttävät hieman monipuolisempaa näyttämöä. On kuitenkin huomattava, ettei tässäkin tapauksessa näyttämöä maalata näkyviin enempää kuin on välttämätöntä.

3.6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä pääluvussa olen käynyt läpi perikooppia Sakkeuksesta, tarkastellut sen kerrontaa, sitä koskevaa kirjallisuutta ja verrannut perikooppiin hallitusmiehestä. Erityishuomio on ollut Sakkeuksen ja Jeesuksen suhteessa, ja toisaalta Sakkeuksen suhteessa pelastukseen. Olen kiinnittänyt myös huomiota niihin reaktioihin, joita voidaan olettaa tekstin herättävän lukijassa, ja näin pyrkinyt hahmottamaan tekstin tähtäyspistettä. Tässä alaluvussa esitän tutkimukseni tulokset Sakkeuksen perikoopin osalta.

Jeesuksen suhtautuminen Sakkeukseen on myötämielinen koko perikoopin ajan. Jo ensikohtaaminen viestii kaikenkattavaa hyväksyntää, kun Jeesus huomaa Sakkeuksen sykomorissa ja kutsuu tätä nimeltä sekä haluaa majoittua hänen taloonsa. Jeesuksen suhtautuminen Sakkeukseen on siis täysin erilainen kuin aiemman perikoopin hallitusmieheen. Huomattavaa on, että Jeesus lähestyy Sakkeusta, joka mieluummin pysyttelisi piilossa ja tyytyisi katsomaan Jeesusta. Sakkeus siis suhtautuu Jeesuksen täysin eri tavalla kuin hallitusmies, joka lähestyi Jeesusta kuin opettajaansa. Jos suuri omaisuus vaikutti olevan hallitusmiehen pelastumisen tiellä, ei Sakkeuksen rikkaus näyttänyt häiritsevän Jeesusta lainkaan. Toisaalta Sakkeuksen omaisuudesta oli hyötyä, kun Jeesus seurueineen tuli hänen taloonsa kestittäväksi. Tähän on lisättävä, että Sakkeus aikoi omaehtoisesti luopua osasta omaisuuttaan, vaikkakin Jeesus oli jo siinä vaiheessa sanonut tulevansa Sakkeuksen taloon. Voidaankin katsoa anteliaisuuden puuskan johtuvan Jeesuksen kohtaamisen aiheuttamasta mielenmuutoksesta. Tärkeä huomio siis on, kuten jo luvussa 2 kävi ilmi, ettei suurikaan omaisuus ole välttämättä Luukkaan Jeesuksen mielestä pelastumisen este.

Jeesuksen hyväksyvä suhtautuminen Sakkeukseen aivan kuin huipentuu Jeesuksen toteamukseen siitä, että pelastus on kohdannut Sakkeuksen taloa. Siinä missä Jeesus sanoi edellisen perikoopin hallitusmiehelle, että rikkaiden on hyvin vaikea päästä Jumalan valtakuntaan, sanoo hän nyt Sakkeuksen pelastuvan. Tämä siitä huolimatta, että Sakkeus on rikas, eikä aio luopua koko omaisuudestaan vaan vain puolesta. Tämä tukee ajatusta siitä, ettei omaisuuden määrä ole merkittävin tekijä kysymyksessä ihmisen pelastumisesta.

Perikoopin tähtäyspisteenä vaikuttaa olevan sen alleviivaaminen, että todellista uskoa löytyy sieltä, mistä sitä vähiten odottaa löytyvän. Vaikka tekstissä kerrotaan, että kansa

pitää Sakkeusta syntisenä, pyrkii kertoja osoittamaan monin tavoin, että Sakkeus pitää Jeesusta Herrana. Hän kunnioittaa Jeesusta niin paljon, ettei uskalla mennä läheltä katsomaan, vaan kiipeää piiloon sykomoriin, jotta voisi sieltä piilosta nähdä Jeesuksen. Kertoja myös pyrkii kertomaan Sakkeuksen mielenmuutoksesta tämän kohdattua Jeesuksen. Jakeessa 10 Jeesus sanookin ihmisen pojan tulleen eksyneiden takia. Voimme nähdä hänen tällöin tarkoittavan Sakkeuksen kaltaisia syntisinä pidettyjä. Koska hallitusmies oli ollut hyvä juutalainen, vaikuttaa siltä, ettei hän kuulunut tähän eksyneiden joukkoon, joita varten ihmisen poika oli tullut. Toisaalta voidaan sanoa, että Jeesus toimii vastoin kansan odotuksia majoittumalla juuri Sakkeuksen kotiin. Tämä viittaa myös jakeen 10 sanomaan.

Perikoopin viesti tavoittaa hyvin lukijan, eli kommunikaatio tekstin sisäistekijältä sisäislukijalle onnistuu hyvin. Sakkeuksen hahmoon on helppo samaistua. Hänen tunnetilaansa kuvataan, kun kertoja toteaa hänen ottaneen Jeesuksen iloiten vastaan. Lisäksi kommunikaation onnistumiseen vaikuttavat tekstissä olevat odotusten vastaisuudet, koomiset elementit ja jännite. Ensimmäinen odotusten vastainen tapahtuma on Sakkeuksen kiipeäminen sykomoriin ja sitä edeltävä juokseminen. Toinen vielä suurempi yllätys on se, että Jeesus huomaa Sakkeuksen puussa ja puhuttelee tätä nimeltä, käskee tulla alas ja sanoo tulevansa tälle vieraaksi. Tämä aiheuttaa paikalla olevassa kansanjoukossa nurinaa, mikä nostaa juonen jännitettä. Tämä jännite, uhkaava elementti, lisää tekstin vaikuttavuutta. Koomisia elementtejä ovat Sakkeuksen, arvokkaan herran, juokseminen ja puuhun kiipeäminen sekä kiireesti alas kipuaminen Jeesuksen käskystä. Tekstissä on siis käytetty taitavasti komiikkaa apuna. Näiden koomisten tapahtumien ansiosta kertomus jää lukijalle helposti mieleen.

4 Yhteenveto

Tässä luvussa kokoan tutkimukseni tulokset yhteen. Tulokset koskevat perikoopeissa olevien rikkaiden miesten suhdetta Jeesukseen ja pelastukseen, perikoooppien tähtäyspistettä ja sitä, miten hyvin tekstit onnistuvat tavoittamaan tämän tähtäyspisteen.

Kahden tutkittavan perikooopin rikkaiden miesten suhde Jeesukseen ja toisaalta myös pelastukseen vaikuttavat olevan toistensa vastakohtat. Hallitusmiehen ja Jeesuksen suhteessa on kitkaa jo heti Jeesuksen ensimmäisestä repliikistä lähtien. Sakkeuksen tapauksessa tilanne on päinvastainen. Jeesuksen sanat heti Sakkeuksen huomattuaan viestivät mitä suurinta hyväksyntää. Löysin tutkimuksessani useita syitä näiden erilaisten suhtautumisten takana. Koska molemmat miehet ovat rikkaita, ei voi olettaa hallitusmiehen suuren omaisuuden olevan hänen ja Jeesuksen kitkaisen suhteen suurinta ainakaan ainut syy. Hallitusmies edustaa juutalaisen eliitin ryhmää. Hän on rikas, ja mikä huomattavinta, hän sanoo Jeesukselle pitäneensä käskyt jo nuoruudesta. Hallitusmies siis pitää itseään mallikelpoisena juutalaisena. Tämän lisäksi hallitusmies lähestyy Jeesusta kuin mallikelpoinen oppilas opettajaansa. Nostan edellä mainituista merkittävimiksi tekijöiksi Jeesuksen nuivaan suhtautumiseen hallitusmiehen sosiaalisen aseman lisäksi asenteen suhteessa toisaalta Jeesukseen ja toisaalta taas omaisuuteensa. Ongelmallista vaikuttaa olleen Jeesuksen näkökulmasta se, että hallitusmies piti Jeesusta pelkkänä opettajana. Tämän lisäksi hän piti omaisuuttaan tärkeämpänä kuin Jeesuksen seuraamista ja Jumalan valtakuntaa.

Vaikka Sakkeus oli myös rikas, oli hän monessa suhteessa hallitusmiehen vastakohta. Hän oli publikaanien esimies ja kansa piti häntä syntisenä miehenä. Sakkeus siis ei päässyt kehuskelemaan sillä, että olisi onnistunut pitämään käskyt jo nuoruudesta. Hänen lähestymistavassaan ei ollut mitään samaa kuin hallitusmiehellä. Itse asiassa Sakkeus ei edes lähestynyt Jeesusta, vaan Jeesus huomasi Sakkeuksen, vaikka tämä oli puussa piilossa. Kertomuksen tapahtumat edellyttävät sitä, että Sakkeus pitää Jeesusta enemmän kuin opettajana. Toisin sanoen kirjoittaja haluaa alleviivata Sakkeuksen uskoa. Lisäksi Sakkeus aikoo olla sangen antelias, mikä tosin tapahtuu hänen jo kohdattuaan Jeesuksen.

Tulin tutkimuksessani siihen tulokseen, ettei omaisuus sinänsä ole pelastumisen tiellä tai syy Jeesuksen negatiiviseen suhtautumiseen. Hallitusmiehen tapauksessa ongelma on enemmänkin asenteessa. Toisaalta vaikuttaa mitä selvemmin siltä, että omaisuus on

hänelle tärkeämpi kuin Jumalan valtakunta ja Jeesuksen seuraaminen. Hänen asenteensa suhteessa Jeesukseen vaikuttaa myös ongelmalliselta. Hän pitää Jeesusta opettajana, ei niinkään Herrana kuten Sakkeus. Itseään hallitusmies pitää esimerkillisenä juutalaisena. Sakkeus taas on yleisen mielipiteen mukaan syntinen mies. Hänen asenteensa Jeesusta ja itseään kohtaan on päinvastainen. Hän puhuttelee Jeesusta Herraksi, eli hän uskoo Jeesuksen olevan jotain enemmän kuin opettaja. Lisäksi kertomus edellyttää sitä, ettei Sakkeus pidä itseään sen arvoisena, että lähestyisi Jeesusta vaan hänelle riittäisi se, että näkisi Jeesuksen. Sakkeuksen suuri omaisuus ei näyttänyt häiritsevän Jeesusta lainkaan.

Näiden kahden kertomuksen pohjalta voi vetää karkean johtopäätöksen siitä, millainen Luukkaan evankeliumin välittämä ihanteellinen asennoituminen itseen, omaisuuteen tai Jumalan valtakuntaan vaikuttaa olevan. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että perikooptit eivät puhu koko evankeliumin puolesta, vaan johtopäätös on relevantti ainoastaan näiden perikooptien osalta. Mitä omaan hurskauteen tulee, vaikuttaa siltä, että ihanteellisempaa on hengellisesti eksyksissä olemisen kokemus kuin kokemus siitä, että on onnistunut pitämään käskyt jo nuoruudesta saakka. Tätä korostaa Jeesuksen sanat jakeessa Luuk. 19:10. Omaisuudesta voi vetää sellaisen johtopäätöksen, että vaikka se ei varsinaisesti ole este pelastumiselle, ei se saa olla myöskään liian tärkeä. Olisi ihanteellista, että siitä voisi tarvittaessa luopua Jumalan valtakunnan tähden. Myös Sakkeus aikoo luopua puolesta omaisuuttaan. Vaikka hän ei aiokaan jättää koko omaisuuttaan, on se signaali siihen suuntaan, että suhde omaisuuteen vaikuttaa olevan terveellä pohjalla. Etenkin ensimmäinen perikoopti herättää lukijaa pohtimaan omaa suhdettaan Jumalan valtakuntaan. Se panee lukijan kysymään itseltään, onko minulle jokin niin tärkeää, etten voisi luopua siitä Jumalan valtakunnan tähden? Hallitusmiehen tapauksella kirjoittaja pyrkii mitä ilmeisimmin viestimään, että Jumalan valtakunnan tulee olla tärkeämpää kuin mikään muu.

Ensimmäisestä tutkittavasta perikooptista välittyvä vastakkainasettelu Jeesuksen ja juutalaisen eliitin välillä on samassa linjassa kuin toisessa perikooptissa näkyvä viesti siitä, että todellista uskoa löytyy sieltä mistä sitä ei odottaisi löytyvän. Ja toisaalta Sakkeuksen kertomuksessa Jeesus sanoo tullessaan etsimään ja pelastamaan juuri eksyneitä. Näiltä osin perikooptit vahvistavat toistensa viestiä. Kun perikoopti hallitusmiehestä haastaa lukijaansa pohtimaan suhdettaan omaisuuteen ja toisaalta pyrkii osoittamaan, että omaisuudesta luopuminen on ihanteellista, pyrkii myös perikoopti Sakkeuksesta näyttämään, että on ihanteellista antaa. Näiltäkin osin perikooptien viestit ovat hyvin

samoilla linjoilla. Lisäksi perikooiin hallitusmiehestä välittämä viesti siitä, että pelastus on Jumalan työtä, vahvistuu perikooiin Sakkeuksesta viestillä Sakkeuksen mielenmuutoksesta ja toisaalta viestillä, että Jeesus tuli etsimään ja pelastamaan eksyneitä. Voidaanhan Sakkeuksen usko nähdä mielenmuutoksena, joka tapahtuu Sakkeuksen ja Jeesuksen kohtaamisessa. Näin sekä on Jumalan työ. Lisäksi kun Jeesus tuli etsimään ja pelastamaan eksyneitä, näkyy pelastus silloin Jumalan työnä, siis ilman tämän eksyneen yksilön omia ansioita tapahtuvana.

Perikooipien tähtäyspisteet voidaan nähdä hyvin yhteneväisinä. Lukijalle ensi silmäyksellä mahdollisesti näyttäytyvä ristiriita siitä, että hallitusmieheltä vaaditaan koko omaisuudesta luopumista, jotta pääsisi Jumalan valtakuntaan, kun taas Sakkeus aikoi luopua vain puolesta omaisuuttaan ja siitä huolimatta Jeesus vakuutti pelastuksen kohdanneen häntä, jää syvemmissä tarkastelussa vain näennäiseksi.

Molemmat perikooipit onnistuvat hyvin välittämään viestiään lukijalle. Molemmissa perikooeissa kerronta on sellaista, että lukijan on helppo pitää keskittyminen itse asiassa. Siinä missä tutkimuksen ensimmäinen perikooipi käyttää tehokeinona odotustenvastaisuutta ja dramatiikkaa, käyttää toinen perikooipi tehokeinona entistä enemmän odotustenvastaisuutta ja vastaavasti komiikkaa.

Lopuksi totean tällä tavalla toteutetun tutkimuksen olleen mielekäs. Tekstien motiivit avautuvat paremmin tarkasteltaessa kyseessä olevia perikoooppeja rinnakkain. Vaikuttaa olevan tarkoituksellista, että kirjoittaja on sijoittanut perikooipit kirjaansa lähes peräkkäin. Niissä on nähtävissä vastakkain asettelu omasta mielestään hyvien juutalaisten ja syntisten välillä. Näin evankeliumin kirjoittaja haluaa alleviivata sitä, että todellista uskoa löytyy pikemminkin sieltä, mistä sitä ei olettaisi löytyvän. Samaa sanomaa kirjoittaja viestii esimerkiksi jakeissa 18: 9–14, jossa Jeesus esittää vertauksen fariseuksesta ja publikaanista.

5 ΤΕΚΣΤΙΤ JA KÄÄNNÖKSET

ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ 18:18–30

18 Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων λέγων· διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; 19 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. 20 τὰς ἐντολάς οἶδας· μὴ μοιχεύσης, μὴ φονεύσης, μὴ κλέψης, μὴ ψευδομαρτυρήσης, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα*. 21 ὁ δὲ εἶπεν· ταῦτα πάντα ἐφύλαξα ἐκ νεότητος. 22 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἔτι ἓν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν [τοῖς] οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. 23 ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος ἐγενήθη· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.

24 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς [περίλυπον γενόμενον] εἶπεν· πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσπορεύονται. 25 εὐκοπώτερον γὰρ ἐστὶν κάμηλον διὰ τρήματος βελόνης εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

26 εἶπαν δὲ οἱ ἀκούσαντες· καὶ τίς δύναται σωθῆναι; 27 ὁ δὲ εἶπεν· τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ θεῷ ἐστίν.

28 Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφέντες τὰ ἴδια ἠκολουθήσαμεν σοι. 29 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ γυναῖκα ἢ ἀδελφοὺς ἢ γονεῖς ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, 30 ὃς οὐχὶ μὴ [ἀπο]λάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.⁸³

Luukkaan Evankeliumi 18:18–30

18 Ja eräs hallitusmies⁸⁴ kysyi häneltä sanoen: *Hyvä opettaja, mitä minun tulee tehdä periäkseni iankaikkisen elämän?* 19 Jeesus sanoi hänelle: *Miksi sanot minua hyväksi? Ei kukaan ole hyvä, paitsi yksi ja ainoa Jumala.* 20 *Käskyt sinä tiedät: älä tee aviorikosta, älä varasta, älä anna väärää todistusta, kunnioita isääsi ja äitiä.* 21 Ja hän sanoi:

⁸³ Novum Testamentum Graece, 260–261.

⁸⁴ Kr 1933/38:ssa sana ἄρχων on käännetty hallitusmieheksi, Biblia 1776:n tekstissä sana on käännetty suomen sanalla päämies. Liljeqvistin (2007) antamissa käännösvaihtoehdoissa ἄρχων merkitsee ruhtinasta, hallitsijaa, viranomaista tai muuten johtavassa asemassa olevaa. Huuhtanen (1976) sanoo sanan tarkoittavan tässä perikoopissa jotain juutalaisten viranomaista. Mies oli siis todennäköisimmin paikallisen- tai suuren neuvoston jäsen. Täten hieman vanhahtava hallitusmies on kuvaava käänнос.

nuoruudesta (saakka) olen noudattanut kaikkia näitä.²² Tämän kuullessaan Jeesus sanoi hänelle: *Vielä yksi sinulta puuttuu: myy ja anna köyhille kaikki mitä sinulla on –niin sinulla on aarre taivaissa– ja tule ja seuraa minua.*²³ Tämän kuullessaan hän tuli hyvin murheelliseksi, sillä hän oli erittäin rikas.

24 Nähdessään hänen [tulleen murheelliseksi] Jeesus sanoi: *Kuinka vaikea on rikkaiden, joilla on omaisuutta, tulla sisään Jumalan valtakuntaan.* 25 *Helpompi on kamelin mennä neulansilmästä kuin rikkaan tulla sisään Jumalan valtakuntaan.*

26 Ne, jotka kuulivat, sanoivat: *Kuka sitten voi pelastua?*²⁷ Hän sanoi: *Mikä on mahdotonta ihmisille on mahdollista Jumalalle.*

28 Pietari sanoi: *Katso, me seurasimme sinua jätettyämme meidän omamme.*²⁹ Hän sanoi heille: *Totisesti sanon teille, ettei ole ketään joka on jättänyt talonsa tai vaimonsa tai sisaruksensa tai vanhempansa tai lapsensa Jumalan valtakunnan tähden,³⁰ joka ei saa moninkertaisesti takaisin (niitä jo) tässä ajassa ja tulevassa ajassa iankaikkista elämää.*

KATA ΛΟΥΚΑΝ 19:1–10

19 1 Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχῶ. 2 Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης καὶ αὐτὸς πλούσιος· 3 καὶ ἐζήτηε ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστὶν καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῆ ἡλικίας μικρὸς ἦν. 4 καὶ προδραμῶν εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν ἵνα ἴδῃ αὐτὸν ὅτι ἐκείνης ἡμελλεν διέρχεσθαι. 5 καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν·

Ζακχαῖε, σπεύσας κατὰβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι.

6 καὶ σπεύσας κατέβη καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων 7 καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον λέγοντες ὅτι παρὰ ἀμαρτωλῶ ἀνδρὶ εἰσηλθεν καταλῦσαι.

8 σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν κύριον· ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων, κύριε, τοῖς πτωχοῖς δίδωμι, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. 9 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι

σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν· 10 ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.⁸⁵

Luukkaan Evankeliumi 19:1–10

19 1 Jeesus tuli Jerikoon ja oli kulkemassa sen läpi. 2 Ja katso, (siellä) oli mies, jota kutsuttiin nimellä Sakkeus, rikas tullimiesten päällikkö. 3 Sakkeus pyrki näkemään Jeesuksen; kuka hän on; muttei pystynyt väkijoukon takia, koska oli pienikokoinen. 4 Ja hän juoksi edelle ehtiäkseen ennen muita ja nousi sykomoriin, jotta näkisi hänet, sillä sitä kautta hän (Jeesus) aikoi kulkea.

5 Tultuaan paikalle, Jeesus katsoi ylös ja sanoi hänelle: *Sakkeus, tule kiireesti alas! Sillä tänään minun pitää oleman sinun talossasi.* 6 Ja hän tuli kiirehtien alas ja otti hänet luokseen iloiten.

7 Nähdessään kaiken tämän väkijoukko nurisi sanoen: *Syntisen miehen luokse hän meni majoittumaan.* 8 Sakkeus nousi puhumaan ja sanoi herralle: *Katso, puolet omaisuudestani, Herra, minä annan köyhille ja jos joltain jotain kiskonut olen, palautan nelinkertaisesti.*

9 Niin Jeesus sanoi hänelle: *Tänään on tullut pelastus tälle talolle, sillä myös hän on Abrahamin poika.* 10 *Sillä ihmisen poika on tullut etsimään ja pelastamaan kadoksiin joutunutta.*

⁸⁵ Novum Testamentum Graece, 262–263.

6 Lähteet, apuneuvot ja kirjallisuus

Lähteet:

Novum Testamentum Graece

2012 Based on the work of Eberhard and Erwin Nestle. 28th Revised Edition.
Ed. by Barbara & Kurt Aland et al. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Raamattu

1992 Kirkon käyttöön ottama käännös.

Apuneuvot:

Liljeqvist, Matti.

2007 Uuden Testamentin sanakirja Kreikka-Suomi. Helsinki: Oy Finnlectura
Ab.

<http://raamattu.uskonkirjat.net/servlet/biblesite.Bible> Katsottu ennen 5.2018

<http://biblehub.com/> Katsottu ennen 5.2018

Kirjallisuus:

Bailey, Kenneth E.

1994. Maalaisjärjellä: Avaimia Jeesuksen vertauksiin. Kauniainen: Perussanoma
Oy.

Bovon, Francois

2002 Luke 2: A Commentary on the Gospel of Luke 9:51–19:27. Hermeneia—A Critical and Historical Commentary on the Bible. Minneapolis: Fortress Press.

Carrol, John T.

2012 Luke: A Commentary. The New Testament Library. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press.

Fitzmyer, Joseph A.

1985 The Gospel According to Luke X–XXIV: The Anchor Bible Vol 28A. New York: Doubleday.

Huuhtanen, Pauli.

1976 Opetuslapsi ja omaisuus: Omaisuuden arvostukseen ja käyttöön liittyvät korostukset Luukkaan evankeliumissa. Traditio- ja redaktiohistoriallinen tutkimus. Suomen Eksegeettisen seuran julkaisu n:o 29. Helsinki: Suomen eksegeettinen seura.

Knight, Jonathan

1998 Luke's Gospel. London: Routledge.

Hakola, Raimo & Merenlahti, Petri toim.

1997 Raamatuntutkimuksen uudet tuulet. Helsinki: Helsinki University Press.

Holmēn Tom & Merenlahti Petri toim.

2002 Jeesus ja temppeli. Helsinki: Yliopistopaino.

Koskela, Lasse & Rojola, Lea

1997 Lukijan ABC-kirja: Johdatus kirjallisuuden nykyteorioihin ja kirjallisuudentutkimuksen suuntauksiin. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Kort, Wesley A.

1988 Story, Text and Scripture: Literary interests in biblical Narrative. London: The Pennsylvania State University Press.

Marshall, I. Howard.

1998 The Gospel of Luke: A Commentary on the Greek Text. Michigan: The Paternoster Press.

Merenlahti, Petri

2002 Poetics for the Gospels? Rethinking Narrative Criticism. London: T&T Clark.

Nolland, John

1993 Luke 9:21–18:34: World Biblical Commentary 35B. Dallas: Word Books, Publisher.

1993 Luke 18:35–24:53: World Biblical Commentary 35C. Nashville: Thomas Nelson Publishers.

Salo, Kalervo

2003 Luukkaan teologian ydin: Luukkaan evankeliumin ja apostolien tekojen pelastuskäsitys. Suomen eksegeettisen seuran julkaisuja 84. Helsinki: Suomen eksegeettinen seura.

Shillington, George V.

2007 An Introduction to the Study of Luke-Acts. New York: T&T Clark.

Thurén, Jukka

2010 Luukkaan evankeliumi ja apostolien teot. Helsinki: Aurinko.

Thurén, Lauri

2015 Kameli neulansilmästä: Jeesuksen vertaukset puhtaalta pöydältä. Helsinki: Kirjapaja.

Tiede, David L.

1988 Luke: Augsburg Commentary on the New Testament. Minneapolis: Augsburg Publishing house.